

MUNTANYA

FEBRER 1973

Crèdit esquí de Banca Catalana

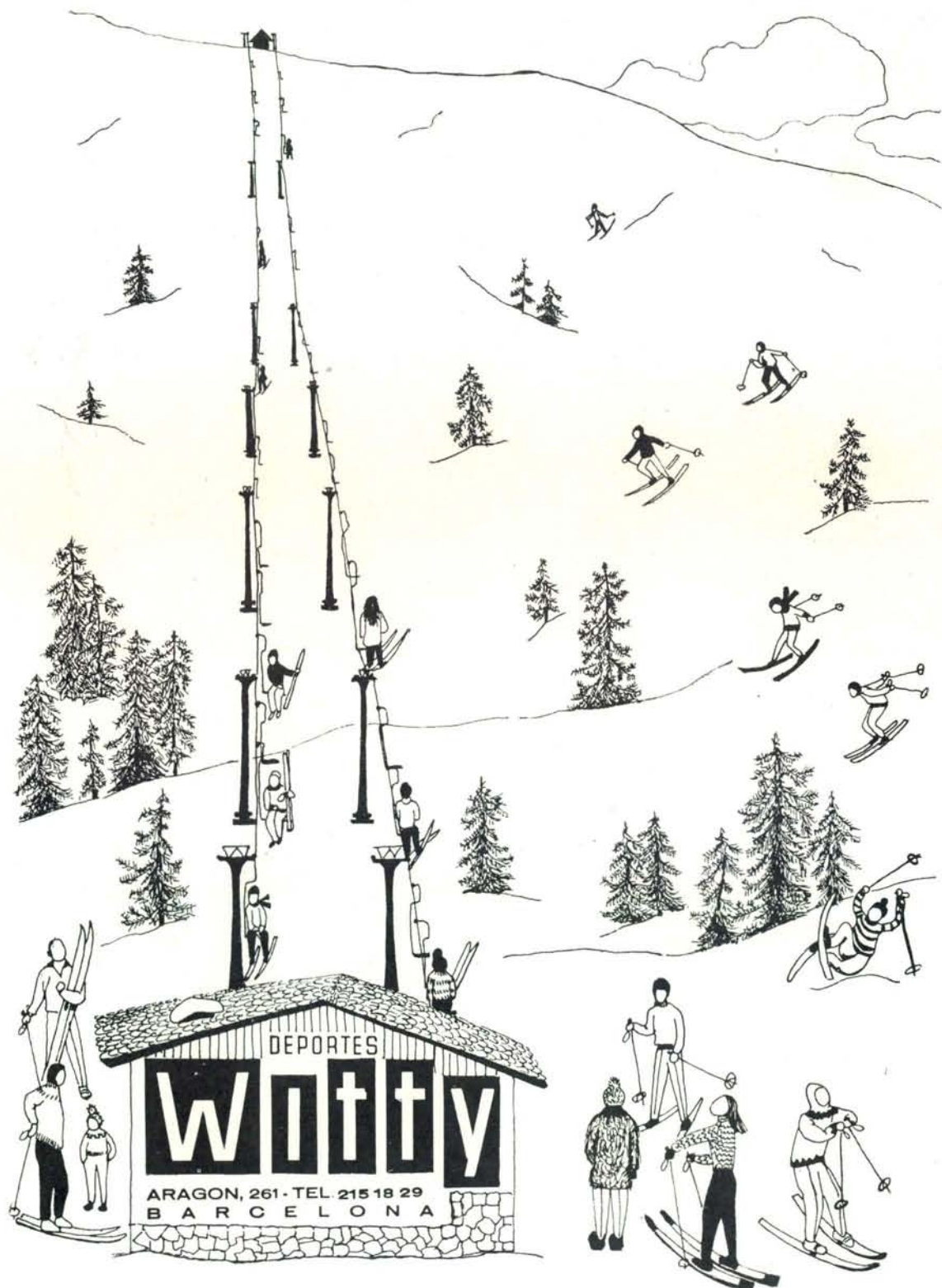
**La cosa millor que podia passar als
aficionats a l'esport blanc**

Informeu-vos ràpidament
a qualsevol oficina
de Banca Catalana

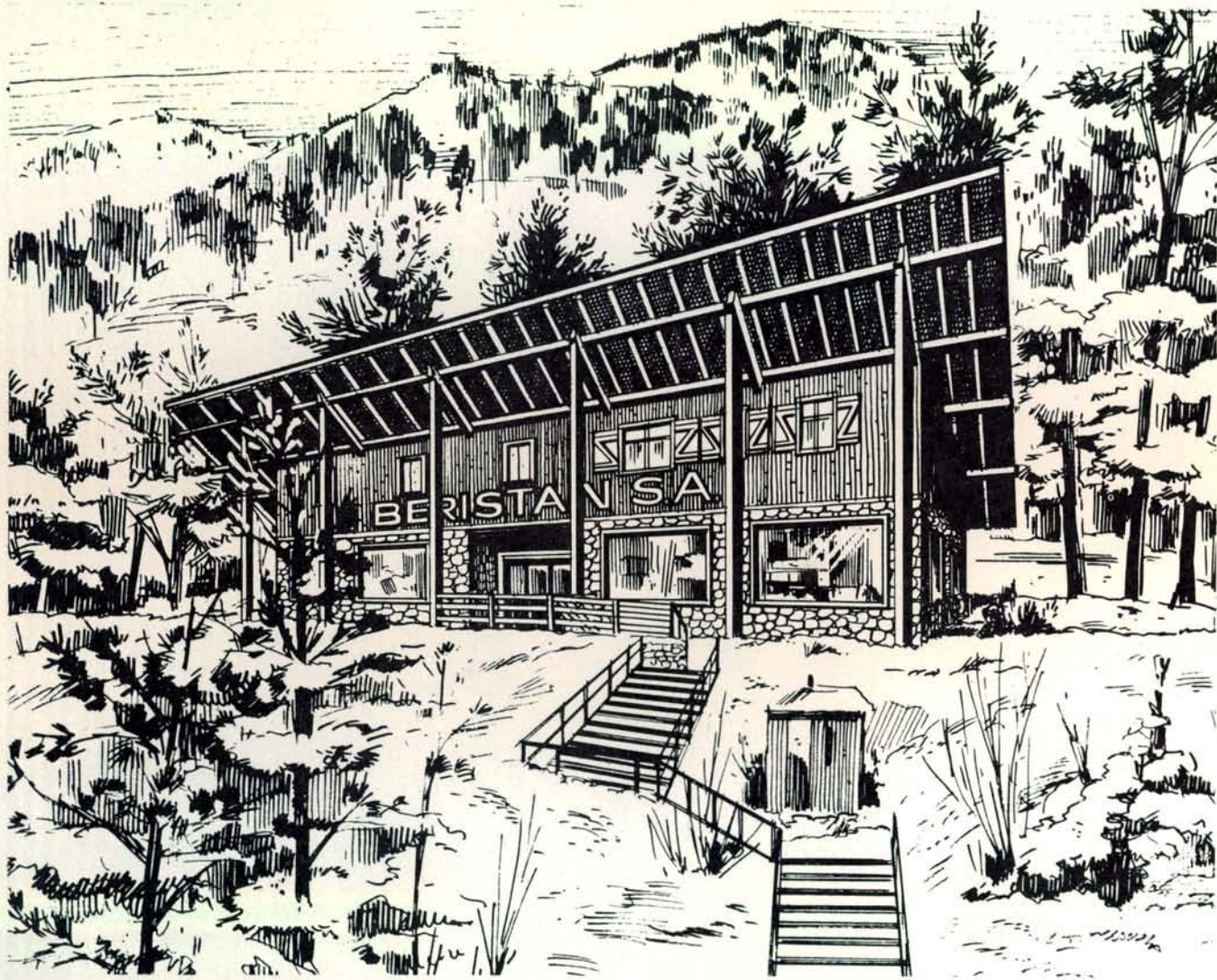
BANCA CATALANA

Amb la col·laboració de Super Esport

BERISTAIN S.A.

BARCELONA • TARRAGONA • SITGES • LA MOLINA

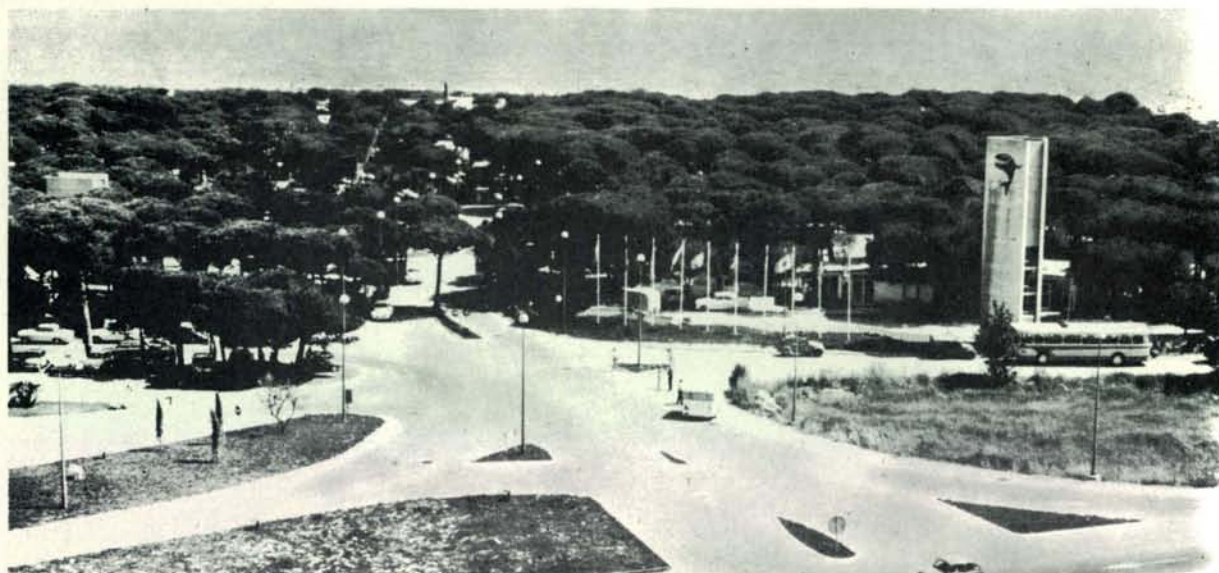
Xalet **BERISTAIN** a La Molina

**un argument més
de la nostra realitat
de «servei»
per l'esquiador**

FRED PERRY
SPORTSWEAR

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

*Confecció
de Luxe*

**la qualitat
dels nostres
clients
determina
la qualitat
dels nostres
productes**

**es^{ports}
esplai**

**articles d'esport
per a clients
de qualitat**

**c. del pi n° 16, barcelona-2
tels. 231.64.34 221.28.57**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCVII Núm. 665 Vol. 84

FEBRER 1973

Diposit Legal B. 545 - 1953

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)

Tel. 232 45 01, 01, 02, 03

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,
Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrés i
Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Trinitat Campmany

Comptador: Manuel Casanova

Publicitat: Lluís Puntis, Bailèn, 151, 6.ª 2.ª
Barcelona (9) Tel. 257 59 56

Col·laboradors: Jaume Granell,
Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,
Hermenegild Carreté, Josep M. Sala,
Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,
David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font,
Roger Tarragó, Josep Girona,
Modest Montlleó.

Subscripció: 135 pessetes anuals
(sis exemplars); estranger, 165 pessetes;
preu d'aquest exemplar, 28 pessetes
(Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110
Barcelona (13)

Sumari

	Editorial	242
Ramon Vinyeta	Beget: joíell de l'art romànic	243
Hermenegild Carreté	Els Ecos montserratins	251
Josep E. Paül i Torrent	Primera ascensió al Camell dels Ecos, per l'aresta Nord	256
Jaume Fabrés i Amorós	Els parcs nacionals i la defensa de la naturalesa	259
Josep Nuet i Badia	Algunes flors observades a la Renclusa	262
J. Vanrell Roca	Les fonts de la Història	270
	Crònica del Centre	272
	Fèlix Duran i Cañameras (1889-1972)	272
	Centenari del Naixement de Francesc Maspons i Anglesell	272
	Volum 18 de la revista "Speleon"	273
Josep Llaudó i Majoral	Films amateurs: "Els raiers" i "L'Alguer"	273
	Activitats atlètiques de la Secció d'Esquí	275
	Crònica	
David M. Aloy	Coronament de l'Operació Montserrat, del Club Muntanyenc Sant Cugat	277
Antoni Torcal	Una bella iniciativa en favor de l'esquí de fons	277
	Neus de França	278
Gabriel Jaraba	L' A. E. Talaia ha dit no a l'abocador de Garraf	278
Gabriel Jaraba	Els itineraris escollits de R. N.	279
	Bibliografia	
Josep Girona	Histoire du Canigou, per Raymond Gual	280
Josep M. Colomer	Heures Pyrenéennes, per Maurice Jeannel	280

Portada: La Molina, a l'hivern, un atractiu permanent per als esquiadors
(foto: Francesc Escofet)

EDITORIAL

Continuïtat

Amb aquest títol de «continuïtat» volem glossar la represa, ara no fa gaires anys, de la revista «Muntanya» en llengua catalana, com a continuadora de l'esperit i de la tasca divulgadora de l'antic «Butlletí» del Centre Excursionista de Catalunya. I creiem que, molt possiblement, de cap manera no reeixirem a expressar millor el que volem dir, que manlleuant un fragment del que escriví el nostre Josep Carner (e.p.r), en ocasió de la represa d'una altra revista catalana, el qual encaixa perfectament amb el pensament i els propòsits d'actuació del nostre Centre i de la nostra revista.

Heus ací, doncs, el que escriví, i que fem nostre, el que fou eximí poeta i homes de lletres: «Tres temes animen sobretot els continuadors. I un és, sobretot, el de l'exigència. Si la nostra revista ha d'ésser l'expressió dignificada de tota la nostra qualitat possible, caldrà que ella se sotmeti a normes rigoroses de selecció. No podríem arribar a gaire o gens d'alliçonament dels propis i del desvetllament de l'interès dels estranys, amb un simple sotmetiment de bones voluntats.

»L'excel·lència no és pas fàcilment abastable, però tot el que no en mostri una guspira serà insignificant i ventís. A l'actual depressió ens pertoca d'oposar-hi una reacció de veritable exemplaritat, en el ma-

jor grau que ens serà faedor; sense aquesta tenacitat sancionariem una regressió infortunada, seríem un butlletí de la decadència. Sense garantir meravelles, cosa que seria imprudent en qualsevol programa, volem fer, com diu el poble, els impossibles perquè la manifestació de les nostres lletres i el nostre pensament es mostri, tant com es podrà, honorable i honrada.

»L'altre lema és el d'accentuar cada vegada més la immersió salvadora del nostre esperit català en la curiositat, el tracte, els assabentaments, i els tòpics de la Universalitat. Així augmentarem la qualitat pròpia, així la farem entenent i conservadora...

»I el darrer lema és lleialtat. Noble patrimoni de l'home, és el de cercar la veritat per la veritat, la bellesa per la bellesa; però, històricament, una cultura orgànica no ha estat mai creada sense un gran mòbil, sense una fe.»

Aquests consells del mestre els sentim com si anessin adreçats verament a nosaltres i per això ens esmercem a superar-nos i a apartar-nos d'una fàcil i rutinària mediocritat, i donem fe, perquè sempre ho hem cregut així i hi hem estat fidels, que la nostra revista, no és solament un portaveu esportiu, sinó també un exponent de ciutadania i de cultura.

Voldríem mesurar la importància de la revista pel nombre de col-

laboradors i relats que parlen de les coses amb les quals han estat en contacte, cosa que dóna veracitat a les ressenyes objectives i estimulants, i que es manifesta en la gran varietat de temes tractats sobre excursions, alpinisme, esquí, espeleologia, geografia, història, arqueologia i totes les ciències i arts relacionades amb l'obra de l'Excursionisme.

Per acabar, cal dir que «Muntanya» és del Centre, però que no és pas cap clos tancat, sinó oberta a tothom qui comparteixi els nostres ideals i falleres de muntanya i país i que tingui alguna cosa interessant a dir sobre els temes per ell preferits.

Per avançar cap a més amplis objectius, convé també complir amb unes exigències de selecció de textos i il·lustracions, oportunitat i termini de recepció de treballs, a fi d'aconseguir la perfecta coordinació entre col·laboradors i redactors que treballen desinteressadament, per amor a l'art, que és allò que certament dóna autèntica i íntima satisfacció i permet de mantenir dignament l'aspecte tècnic de tota publicació, en presentació i puntual periodicitat.

Amb els estímuls que ens empenyen, com les paraules de Carner que hem comentat, no manquen il·lusions per a treballar, per mantenir i enaltir l'obra que es porta a cap.

Beget: joiell de l'art romànic

per Ramon Vinyeta

Detall de la portalada de Sant Cristòfor de Beget, constituït per dos arcs en degradació, sostinguts per columnes i capitells esculpats.

Una de les rutes bàsiques del romànic és la que de Ripoll transcorre fins a Elna, a través de fites tan importants com Sant Joan de les Abadesses, Camprodon, Molló, Prats de Molló, Arles del Tec, Sant Genís les Fonts i Sant Andreu de Sureda, sempre en territori genuïnament català. Tal ruta o itinerari, però, deixa marginats indrets rellevants on el romànic té un fidel exponent i que són escassament visitats i, fins i tot, mig desconeguts com a conseqüència de llur difícil accés o llunyania.

Un d'aquests llocs és Beget, minúscula població situada en la capçalera de les valls del Llierca, a la comarca de la Garrotxa. Difícilment es pot trobar cap altre municipi rural pirinenc que, com el de Beget, guardi al seu terme quatre monuments romànics proveïts d'evident interès històric i arqueològic, entre els quals la pròpia església parroquial, per la seva integritat i conservació, pot qualificar-se com un cas únic dins l'àmbit de les terres catalanes.

Un paisatge de meravella en el qual la vegetació, l'aigua i els greus rocosos són el digne marc d'un llogarret ple de tipisme, on la roda del temps sembla que s'ha volgut aturar, servant-li la fesomia d'un poble medieval. És una trentena de cases, aplegades i presidides per l'església parroquial, formant carrers estrets, desnivellats i tortuosos, units per ponts d'antiga estructura que franquegen els rierols d'aigües fresques i remoroses, procedents dels alts canenars coronats pel Montfalgars i el Comanegra.

Fins fa poc Beget era inaccessible a tota mena de vehicles. Només antics camins de ferradura hi menaven des de Camprodon, Molló, Oix i la Menera, a través d'accidentats graus i alteroses collades. Des de fa pocs anys hi arriba una modesta carretera, estreta, desnivellada i tortuosa, com els seus mateixos carrers, i, a més a més perillosa pels estimbals que continuament voreja. Malgrat tot, ja hi ha molts excursionistes i turistes que hi fan cap, atrets, sobretot, per la fama de la seva sagrada «Majes-

foto: R. Vinyeta

tat» i la formosa església romànica que l'aixopluga.

La contemplació de la rústega població des de qualsevol de les taules que es prodiguen al seu entorn, constitueix una visió muntanyenca verament encisadora i pintoresca. Fotògrafs, dibuixants i pintors troben temes a gràtciament dignes d'ésser copats, i la conversa amb gent del país dona lloc a conèixer singularitats idiomàtiques i a endinsar-se en la

idiosincràsia del país.

Es pot parlar de Beget des de tots els punts de vista geogràfics. Tots tenen interès. Fins i tot hi existeix un fenomen càrstic molt poc conegut i de gran interès per als especialistes. Però, avui, hem de deixar de banda molts aspectes i concretar-nos a la descripció dels seus monuments romànics que posseeix com cap altre municipi de les comarques pirinenques.

El temple de Sant Cristòfor de Beget, un exemplar romànic de la segona meitat del segle XII, presidint la població enclotada a les altes valls de la Garrotxa. ▼

foto: R. Vinyeta

Sant Cristòfor de Beget

El temple és un exemplar romànic de la segona meitat del segle XII. De línies correctes i ajustades posseeix una riquesa ornamental pròpia del romànic madur i les seves dimensions palesen no solament la vitalitat religiosa i econòmica imperant en aquella època, sinó també la potencialitat i bellesa d'aquest moviment religiós, artístic i arquitectònic fecundat en el nostre país i estès per la major part d'Europa. És d'una sola nau, de molta gràcia, tenint en compte la demografia de la contrada, i, com dèiem al principi, té la singularitat i el mèrit de conservar tots els

altars, retaules i imatges que eixiren indemnes de les malvestats de l'any 1936. Gràcies a la valentia i a la traça dels veïns l'afany de destrossa fou aturat i aquest fet fa constituir un dels casos més admirables d'estima i veneració vers les coses més entrañables.

Aquestes circumstàncies i la integritat del temple van induir els organismes oficials de Girona a practicar-hi una notable restauració i, ara, lliure dels pegats i edificis annexos que el desfiguraven i restaurades les parts arquitectòniques malmeses pel pas de les centúries, el temple es mostra com un exemplar bellíssim del romànic tardà, digne d'admiració

per la seva representativitat. Té el portal a la façana de migjorn i està constituït per dos arcs en degradació sostinguts per columnes i capitells esculpturats. Malgrat l'erosió de tantes centúries el portal és força sencer i palesa la seva boniquesa arquitectònica. El campanar està situat entre el portal i l'absis. És quadrat i té quatre pisos. S'hi evidencien dues èpoques de construcció. Els dos pisos superiors denoten una pedra de més qualitat, més ben escairada i de carreus més regulars. També els finestrals dels pisos superiors tenen els capitells més ben esculpturats, amb motius humans i vegetals. Reconstruït fa pocs anys, es pot consi-

Detall de la famosa Majestat de Beget, que tanta celebritat i anomenada ha donat a la població i que tants de visitants hi ha dut.

derar el campanar romànic més representatiu de la Garrotxa.

De la mateixa manera podem parlar de l'absis. És una bella mostra del romànic madurat. El finestral és de línies perfectes, exhibint dues parelles de columnes amb capitells escultrats. La renglera d'arcuacions llombardes, sostingudes per altres tantes mènsules, embelleixen i estilitzen la rodona barbacana.

El plaer de contemplar un temple romànic tan sencer en la seva arquitectura i d'una puresa tan rellevant, resta doblement sentit en penetrar a l'interior i tenir evidència de la integritat d'altars i imatges, eixits indemnes del trasbals de la guerra civil. Tots els retaules són d'estil barroc, però diferenciats en llur estructura i ornamentació. El de l'altar major ostenta al capdamunt la imatge del patró Sant Cristòfor de dimensions naturals i del mateix estil. La famosa imatge romànica de la Majestat de Beget ocupa el marc central del retaule i la seva presència corprèn i impressiona, sobretot els qui són coneixedors de la seva història i del seu valor religiós i artístic. També és remarcable el petit retaule gòtic que hi ha immediatament darrera l'altar major, constituït per 12 plafons d'alabastre escultrats a baix relleu, oferint aspectes de la vida de la Mare de Déu. Atreu també l'atenció, la imatge de la Verge i l'Infant Jesús que hi ha al costat del presbiteri. És gairebé de dimensions naturals, en alabastre i es considera de l'època de transició, o sia, del segle XIV. La pica baptismal romànica, contemporània de la mateixa església, és un exemplar remarcable per les seves dimensions i per l'ornamentació escultòrica que posseeix. Tot plegat forma un conjunt sense parió al nostre país.

Però allò que ha donat major celebritat i popularitat a Beget, és, concretament, la «Majestat». I, en efecte, es pot anar a Beget expressament per contemplar-la. Tot el restant, el paisatge, l'ambient, l'església, etc., és do de Déu.

S'anomenen «Majestats» les imat-

ges del Sant Crist que antigament es van esculpturar, vestint túnica de cap a peus. En els temps romànics, aquestes sagrades imatges, es prodigaren arreu, majorment a Catalunya on aquest estil es va desenvolupar inicialment més que en cap altre lloc.

La majoria de les «Majestats» existents a les nostres comarques van ser destruïdes l'any 1936, i la de Beget va salvar-se gràcies a la valentia i traça dels veïns que s'oposaren a la seva profanació i destrucció. És

doblement preada per constituir un dels exemplars més representatius i ben conservats avui existents al nostre país i dels pocs que poden admirar-se en el seu lloc habitual, o sia, presidint l'altar major de l'església parroquial de Sant Cristòfor de Beget (Alta Garrotxa).

És una imatge de grans proporcions, ja que té més de dos metres d'alçària. El seu rostre palesa serenitat i una sòbria expressió que el dignifica.

foto: R. Vinyeta

Detall de l'absis de Sant Cristófor de Beget, una bella mostra del romànic madurat, amb un finestral de línies perfectes.

Sant Feliu de Rocabrúna, al cim d'un carenar, dona la benvinguda als visitants.

Els erudits en art romànic la consideren de finals del segle XII o començaments del XIII. La veu popular, però, la conceptua més antiga i afirma que va arribar a Beget procedent del Puig de Bestracà on existia un antiquíssim monestir. L'església d'aquest hipotètic monestir, convent o castell, avui encara es pot identificar perfectament amb la mostra d'un absis rectangular i una nau d'estructura pre-romànica, amb coberta de fusta, o sia, anterior a la parroquial de Beget.

Sant Feliu de Rocabrúna

Anant de Camprodon a Beget, que és l'itinerari més practicable, un cop tramuntat el coll de la Boixeda (partió d'aigües Ter-Fluvià), es davalla fortament i es troba Rocabrúna, ja al terme de Beget, però encara en territori del Ripollès.

L'església de Sant Feliu de Rocabrúna està situada en una vistosa situació, a una altitud de 970 m, coronant el cim d'un carenar, després del Montfalgars que a 1.610 m és el capçal de la comarca. Presideix un antiquíssim llotarret ja mencionat en documents del segle X. Al carenar veí són presents encara les runes del castell del mateix nom, en estratègica situació, dominant les altes comes que formen el Llierca.

És curiós de fer observar que Rocabrúna pertany al municipi de Beget, però no a la mateixa comarca. Aquesta paradoxa s'explica pel notable i abrupte desnivell (més de 500 metres) que separa la rodalia de Rocabrúna de l'enfondida vall de Beget, i a la relativa bona comunicació amb Camprodon a través de la fàcil collada de la Boixeda. Per tant, Rocabrúna pertany al Ripollès i Beget a la Garrotxa.

El temple és un bell exemplar romànic d'una sola nau i de proporcions molt equilibrades, construït amb pedra calcària de carreus ben escairats, de molta duresa i d'una solidesa a prova de centúries. El campanar és quadrat i sobresurt de la façana de ponent, donant al temple una

major presència. Hi dona accés una curiosa escala des de l'exterior. L'absis és elegant i perfectament arrodonit. En lloc de les acostumades arcuacions llombardes té un fris dentat sostingut per una renglera de mènsules, en regular disposició. El seu interior, després de la malmesa de l'any 1936, no té res de remarcable. La porta d'entrada, oberta a migjorn, mostra un forrellat, parió al de Molló, que és una bonica peça de ferro forjat.

L'aturada a Rocabrúna, copsant el seu paisatge tan esbatanat, significa ja un bon auguri a la davallada al racó de món de Beget.

Sant Valentí de Salarsa

A ponent de la vall de Beget, s'estén la vall de Salarsa, més dolça i oberta als horitzons. Té, també, per capçalera, els carenars que marquen la divisòria entre el Ter-Ritort i el Llierca-Fluvià.

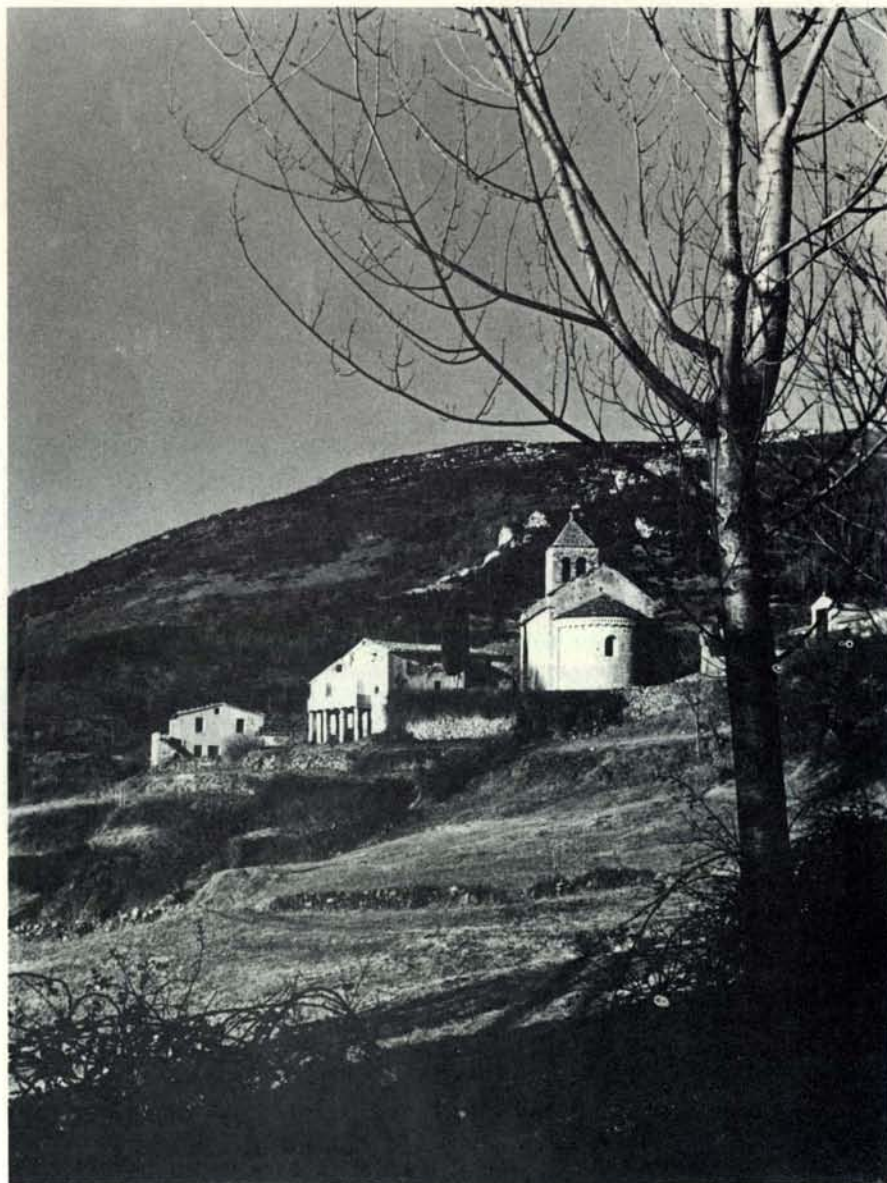

foto: R. Vinyeta

Esglesiola romànica de Sant Valentí de Salarsa, modesta però molt ajustada de línies i proporcions, en una de les valls més acollidores i poc conegudes de la Garrotxa.

Detall de la porta de l'església de Sant Feliu de Rocabruna.

Malgrat la bondat dels seus conreus i pasturatges, l'esplendorositat de les seves boscúries, l'abundància d'aigua i l'excel·lent clima imperant, propi d'una altitud mitjana de 600 m, la contrada s'ha despoblat d'una faïscó radical. De les 12 pagesies en altre temps curulles de vitalitat, només 3 s'aferren ara a una pervivència gens segura. Potser l'arribada d'una carretera forestal, posant fi al seu isolament, i un possible canvi en la valoració i estima del territori rural, tot ajudat pel turisme freturós de

trobar llocs inèdits i plaents, permet augurar un avenir més venturós, i curull de noves possibilitats per a Salarsa.

Presideix la bella contrada l'esglésiola romànica de Sant Valentí, modesta però molt ajustada de línies i proporcions. Un robust campanar d'espadanya, ocupant tota la façana de ponent, dóna un major caràcter i vistositat a l'edifici. Dificilment pot trobar-se'n un altre que harmonitzi tant amb el paisatge, talment eixit de l'entranya de la terra, fent joc amb

les clapades de roures centenaris, amnistiats de les batudes de la destralt.

Sant Valentí de Salarsa és present, però orfe de vida. Tindra prou fortalesa per esperar tongades més esplendoroses...? Tant de bo!

Bestracà

La darrera vegada que vam pujar a Bestracà bufava la tramuntana. La transparència atmosfèrica era absoluta i el paisatge, sense la matisació de la calitja, era d'un cromatisme vigorós, d'una gran riquesa de detalls, i tot semblava més a prop. El Pirineu es mostrava desdibuixat, sense perfils. El torb alçava la neu, talment flamarades d'un incendi mític. L'església de Bestracà, al llom de la collada, rebia las batzegades del vent amb la impassibilitat que encomanen les centúries.

Una vegada més, restàrem bocabadats de contemplar una església romànica tan bella de línies, tan sençera, encara, i tan resistent, malgrat el càstig del temps i el menyspreu dels homes. Sí, sorprèn de debò, que enmig d'aquest paisatge feréstec i solitari d'on fuig tothom, pugui sostenir-se encara aquest bell exemplar romànic del segle XII, tot ell bastit amb pedra picada d'excel·lent qualitat i lluint les restes d'un alterós campanar d'espadanya, amb un absis tan elegant o més que el de Rocabruna, car aquí les mènsules que sostenen la cornisa són en part esculpturades amb rostres humans.

De les quatre esglésies romàniques existents al terme de Beget aquesta de Bestracà és l'única on no es diu missa. Els degoters i les humitats imperants no ho permeten. I això esdevé des de fa més de mig segle. Fa pocs anys, per tal d'evitar l'esfrondament de la nau, es va encimentar la coberta, però l'esforç prou meritos no arribà a més. Si un dia es podia enllosar, s'hauria donat un pas important per a la seva definitiva conservació.

Avui, que la gent de ciutat en fuig tant com pot i que els finals de set-

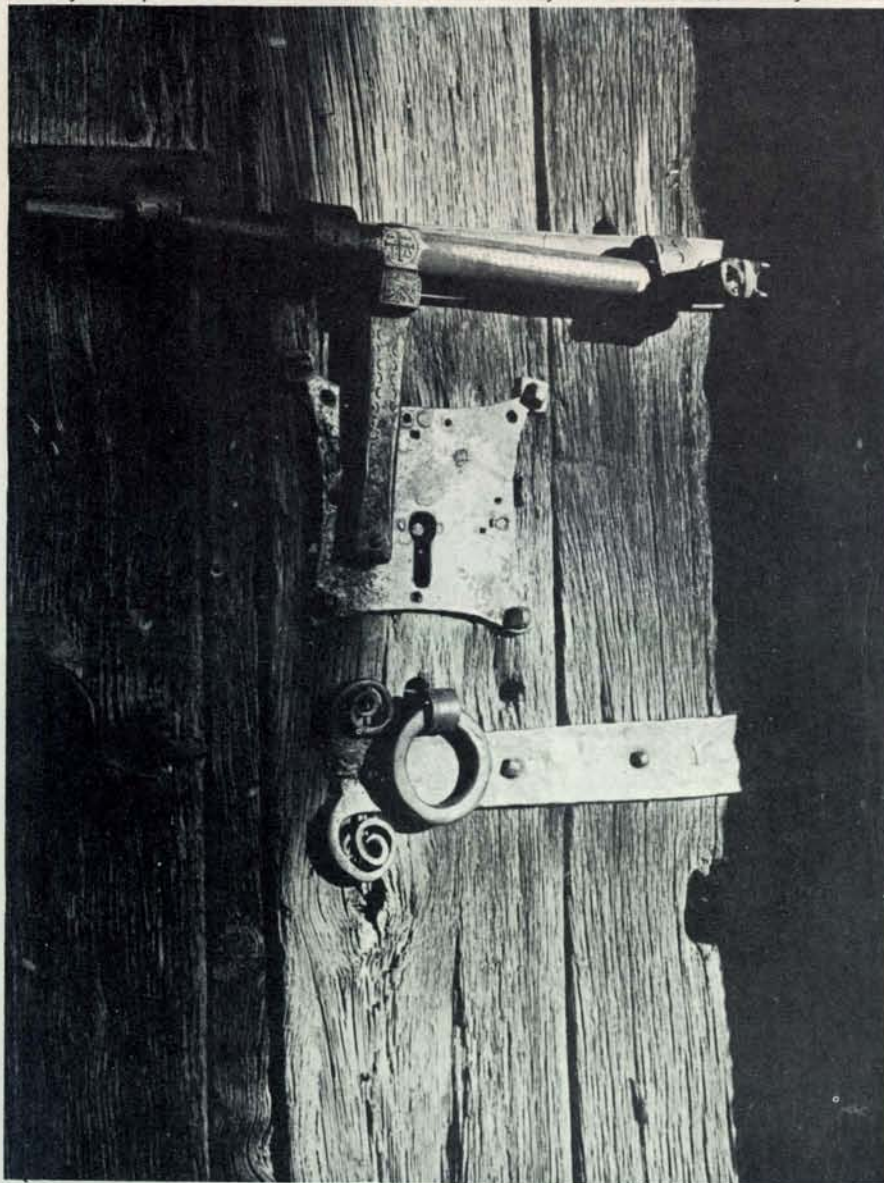

foto: R. Vinyeta

foto: R. Vinyeta

Detall de l'absis de l'església de Bestracà

L'església de Bestracà, en un paisatge feréstec i solitari, resisteix, encara, el pas de les centúries.

mana els «punts» i les llargues vacances permeten que moltes famílies puguin disposar d'una doble estada per a llur esplai i ús intermitent en zones de muntanya, allunyades del bullici ciutadà, oferint paisatges rellevants, solcats per rierols d'aigües transparents i ombrejats per boscos i clapades d'arbres de diferent espècie, tot fa augurar que indrets com els que comentem de l'alta Garrotxa siguin justament preats i esdevinguin, en un avenir proper, llocs d'esbargiment i de repòs, on les noves generacions descobriran els beneficis, les beutats i les vibracions d'esperit que la vida en plena naturalesa comporta i encomana, avui només as-saborida pels vers excursionistes.

foto: R. Vinyeta

Els Ecos montserratins

per Hermenegild Carreté

Els cims bessons dels Ecos i el collet de la Talaia.

Cinc escalades fàcils per a escaladors incipients

En aquests dies freds i lluminosos de l'hivern montserratí, dona bo de transitar per les assolellades canals de la regió dels Ecos, car la pedra, tot just escalfada pel sol de migdia, convida a ésser toquejada, a grimpar-hi alegrement, aprofitant l'avinentsa d'estar a prop d'uns cims fàcils de pujar per aquells qui són coneixedors d'una elemental tècnica d'escalada.

Aquest breu article va adreçat als excursionistes amb vocació d'escalador, aquells que han aprofitat un cursset d'escalada en roca i volen iniciar-se com a capdavaners, fugint de la monotonia d'un camí que ja se sap on mena, per cercar en l'escalada una dificultat que posi a prova la seva capacitat de grimpaïres.

Els Amics de Montserrat ens descriuen els Ecos així (1):

«ECOS. — El grup de roques anomenades els Ecos està esglaonat a la partió occidental que forma l'osca de la Talaia.

Són les que compten amb més altitud després del cim de Sant Jeroni, i per aquesta causa poden abastar bona part de la serra, sobretot la regió de ponent, amb tota la seva magnificència d'agulles i canals damunt la plana que s'estén fins al llunyà horitzó, tancat per la serralada pirinenca que, des dels Ecos, hom pot distingir en tota la seva llargada des de prop del mar fins a l'Aragó.

«És un trajecte un xic pesat per haver-se de salvar sobtats desnivells i canals força dretes; però no presenta cap perill, puix que sempre és trepitja terreny emboscacat que permet transitar bé. No hi ha cap passant difícil, llevat de voler efectuar l'ascensió a l'Eco superior, que ja pertany a la categoria d'escalada, per bé que lleugera.»

Suposem un de tants dies d'hivern, serè, fred i clar, que ens permetrà de seguir amb l'esguard molts d'aquests cims allunyats, però tan familiars, ara enfarinats per damunt dels 2000 me-

tres. Entre tots, el Pedraforca intenta mimetitzar-se entre tanta carena, i caldrà aguditzar el nostre coneixement geogràfic del país per localitzar els dos cims parions del rei del Berguedà.

Iniciem l'anada als Ecos en deixar la carretera a prop de Santa Cecília i precisament al km 6.500. Ací s'inicia un camí que ja s'enfila tot seguit i en contínues marrades anirà a fer cap al coll de la Talaia, estret pas entre les regions montserratinas de Sant Jeroni i els Ecos.

A la mitja hora llarga de pujar és troba un pla carboner que convida a fer una breu parada, aprofitada per proveir d'aigua a la propera font del Llum. Els Amics de Montserrat (2) la descriuen així:

«Font del Llum. — Si no la millor una de les més excel·lents de la muntanya. Raja del cor de la roca, en una concavitat natural d'uns tres o quatre metres de fondària, justament sota d'una grandiosa llenca de pedra després del cingle del Camell i que, ar-

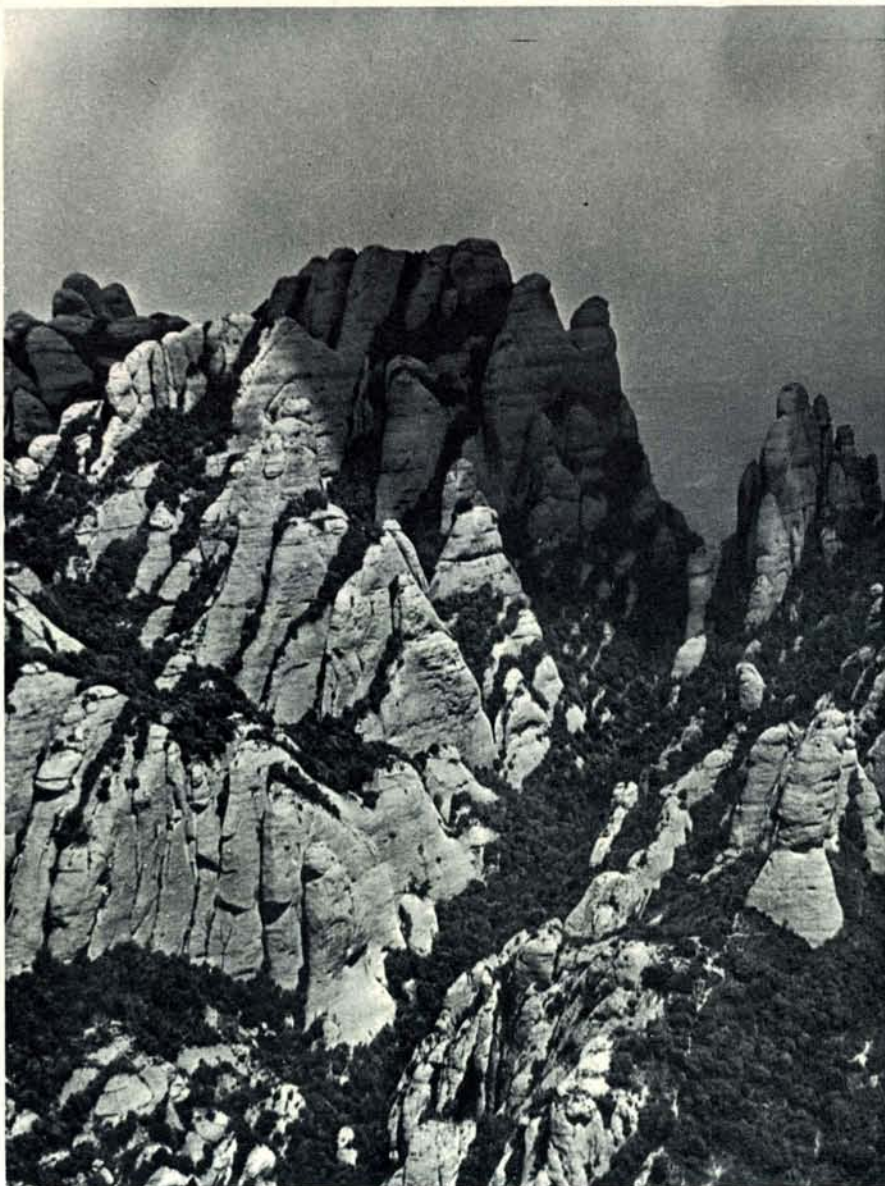

foto: H. Carreté

foto: H. Carreté

rambada, descansa al pendent del bosc i forma balma triangular que dona accés a la font. El nom és degut a que calia llum per abastar l'aigua de la petita cova.

«Emergeix a un centenar de metres, en sentit horitzontal, vers ponent, de la carbonera superior del camí que procedeix de la carretera, rectificada de nou, prop del restaurant de Santa Cecília. És una derivació del trajecte que travessa la serra pel collet de la Talaia i baixa al torrent de Migdia, vers Collbató. La font està orientada al nord i mai no s'estronca.

»El 10 de febrer de 1944 s'hi instal·là un petit receptacle-dipòsit interior per arrebregar-hi els escorrim

que es perdien en bona part escampats entre la tosca. Més ençà, s'hi afegí una altra pica exterior que omple constantment un canó de ferro, provinent de la primera cavitat. Hom hi guarní després una capelleta dedicada a la Verge del Camí. L'aigua és de 7 graus de temperatura, la més fresca de totes les fonts montserratines.»

Retornats a la carbonera, ens enfilarem ara dreturerament i en quinze minuts som al collet de la Talaia. Ací s'inicia el torrent de Migdia, sens dubte el millor itinerari emboscats de tot Montserrat i que fineix a prop de can Jorba, després de passar l'accidentat sector del Joc de l'Oca.

A poc d'iniciada la davallada apa-

reix la carbonera, on deriva, a la dreta, el camí que ens pujarà als cims dels Ecos, per la canal dels Micos. És un camí més conegut pels excursionistes que no pas pel grimpaire, ja que quasi totes les agulles d'aquest sector són fàcils i la marxa d'aproximació no és compensada per unes escalades curtes i fàcils. Hi ha, però, alguna excepció, com és ara l'aresta nord al Camell dels Ecos, l'ascensió per la qual explica Josep E. Paül a l'article que el lector trobarà a continuació del present escrit.

Avui escalarem els monòlits dels Ecos que ens volten i que per ordre a mesura que els anem trobant, són: Alfíl, Cap i Gep del Camell dels

Massís dels Ecos, i les Talaies: 1) L'Àlfil. 2) Canal dels Micos. 3) Cap del Camell dels Ecos. 4) Gep del Camell. 5) Eco superior. 6) Mirador dels Ecos. 7) Aresta nord del Camell. 8) Talaia petita. 10) Petxina. 11) Talaiaeta.

dibuix: H. Carreté

Ecos, Eco superior i finalment, l'agulla Lluís Estasen, ja més allunyada. Cap d'aquestes agulles no presenta dificultats superiors al IV i, encara, en passos ben curts. No es fa ús de clavilles d'assegurança i la roca es presenta amb bones preses. Amb tota seguretat, no quedareu defraudats d'aquest recorregut pels cimals dels Ecos, a més de 1200 metres d'alçada.

L'Àlfil. — Aquest monòlit és troba a l'inici de la canal dels Micos i a la nostra esquerra, enganxat a la paret. S'hi inicia l'escalada enfilant-se per fora o per dins de la canal, a mesura que la vegetació ho permeti i als 40 metres cal fer reunió assegurats

als arbres. Poc més amunt la canal s'exampla, i es guanyen els darrers 15 m, en escalada interior i per una xemeneia, que acaba al collet de l'Àlfil. Es baixa pel mateix lloc de pujada, amb dues doblades de 40 m.

Base al cim: uns 60 m, cap clavilla, sols una boga per assegurança de la R-1. Temps mitjà; per dues persones, unes 2 hores.

Observació. — Aquesta escalada es fa antipàtica per la vegetació que dificulta l'accensió. Si es netegés, seria una escalada ràpida i distreta.

Primera escalada: Ignasi Capeta, Julià Carbó i Kildo Carreté, l'any 1954.

El Camell dels Ecos. — Aquesta roca està composta de dues agulles, l'una és coneguda per la Barretina o Cap del Camell i l'altre és el Gep. Després de baixar de l'Àlfil, ens enfilem per la canal dels Micos i més amunt, cal deixar la canal que puja als Ecos, per seguir-ne una, a la dreta, que mena al collet que separa el Gep i el Camell de la roca superior dels Ecos. S'ha de baixar per la canal oposada fins a descobrir, a la dreta, l'ample coll del Camell.

Es puja al coll ajudats d'un arbre i després d'uns metres planers es presenta l'únic pas difícil per pujar al Cap. Aquest curt balmat es passa en escalada lliure, mercès a les grosses

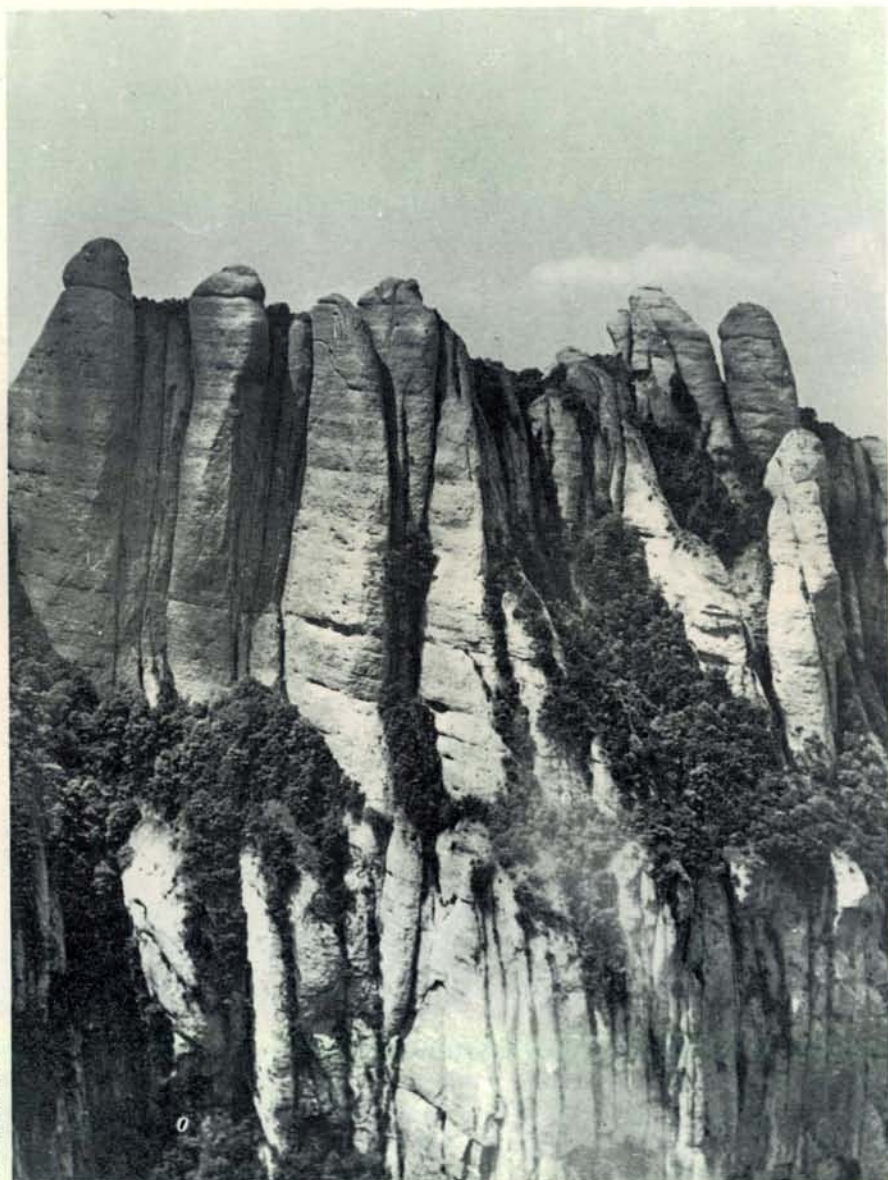

foto: H. Carreté

preses i després la roca s'ajau, i s'arriba fàcilment al cim, que dista uns 40 metres.

Aquesta escalada no té cap emoció, però mereix de fer-se i pujar en aquest monòlit, per ésser un cim que ofereix unes perspectives inèdites, ja que queda penjat damunt els alts cingles de la cara nord-est, damunt la font del Llum. Aquesta escalada és complementa amb la pujada al Gep del Camell, llarga d'uns 80 metres fàcils (III) amb una petita fissura a

meitat de la via i a l'esquerra, que permet clavar un ferro per assegurar la reunió.

El descens del Cap es fa desgrimpant i el del Gep és facilitat per una savina que creix a prop del cim. Ací hi ha un filferro per passar-hi la doblada de 20 metres, que ens deixarà al coll superior a la cara nord.

Eco superior. — Cal retrocedir uns metres i sense arribar al camí que puja als Ecos, enfilarse per la prime-

ra canal, molt dreta i descarnada i ajudats per branques i arrels es fa cap a la bretxa nord de l'Eco superior, d'on es baixa uns metres per l'altre vessant fins a descobrir una fissura en forma de S i d'uns 15 metres de recorregut, que assenyala la via de pujada al cim.

Aquesta curta escalada es venç quasi tota per encastament, valent-se més d'habilitat que no pas de força. Als 6 metres es pot passar una baga per un pont de roca, s'assegura un curt flanqueig horitzontal a dreta i després es pugen els darrers metres per la dreta de la canaleta en escalada lliure de IV, dreta però amb bones preses. La dificultat mitjana és de IV.

El descens és farà passant una doblada de 20 m per una esquifida savina mal arrelada dalt de l'escletxa per on s'ha pujat.

Per anar al mirador dels Ecos, sols cal caminar uns metres pel llom rocós, i desgrimpant dos metres fins al coll dels Ecos. Una carena ens portarà tot seguit al mirador, lloc on hi ha una creu de ferro.

La primera ascensió als Ecos la registrà Lluís Estasen, amb els companys Joan Jiménez i Joan Sellarés, el dia 14 de maig de 1922.

Agulla Lluís Estasen. — Aquesta agulla està separada dels Ecos per una fonda entalladura, impossible de salvar directament. Cal baixar del cim del mirador per la canal més occidental, orientada al sud, igual que les seves bessones. Aquesta canal, dreta i alta d'uns 80 metres, es desgrimpa fàcilment, primer entre arbutos i ja més avall per damunt la pedra. Després caldrà flanquejar pel repen oest de l'Eco inferior entre malesa i sense rastre de camí, i anar a cercar, ja dalt de la costa, l'emboscac collet on s'inicia el llom sud de l'agulla Lluís Estasen.

És aquesta una grimpada alegre i fàcil, llarga d'uns 110 metres amb un sol pas de III al lloc on s'inicia la bola terminal.

Per baixar, es desgrimpa tota la via, fent atenció al pas esmentat, ja

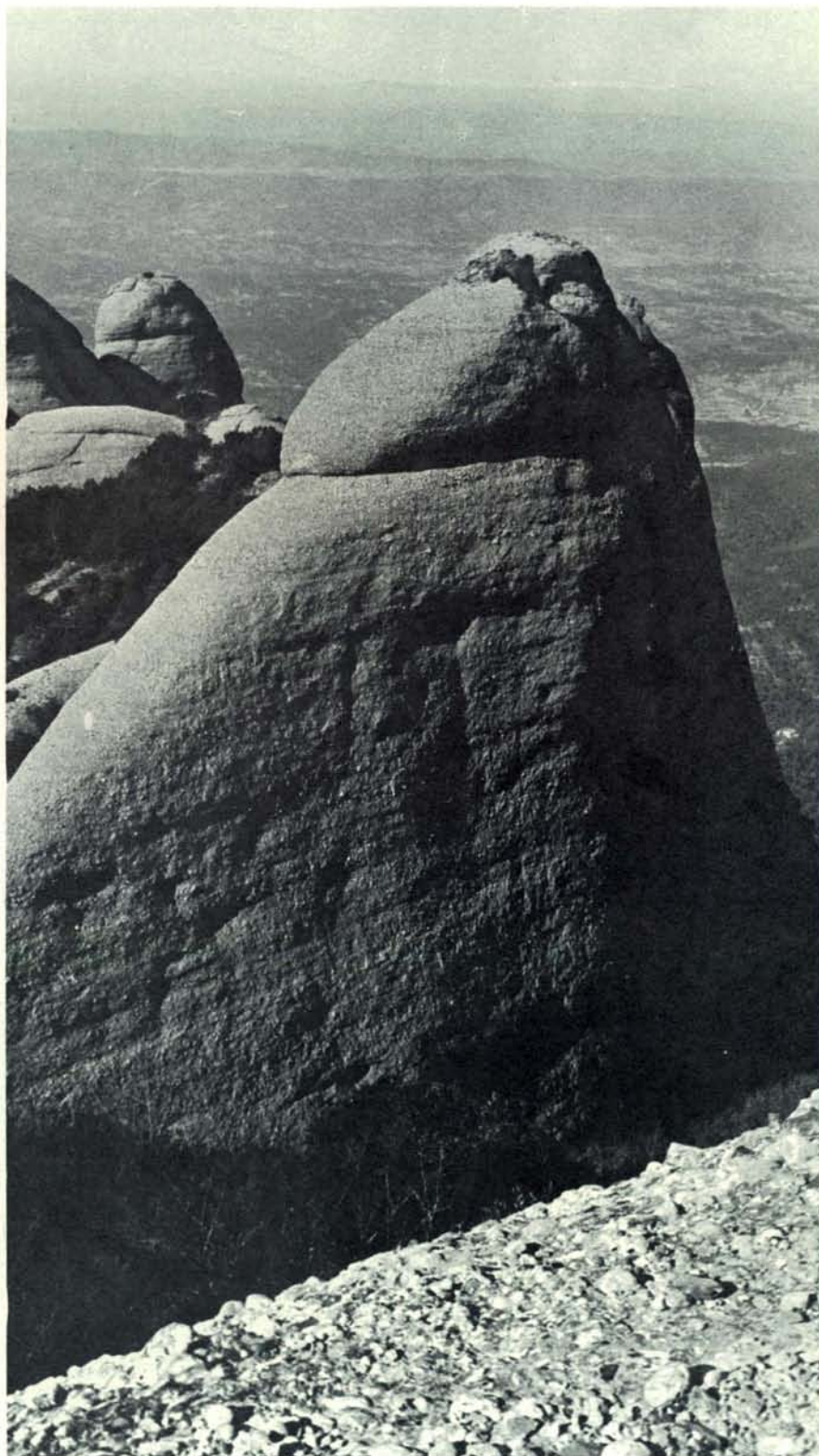
Vessant sud de l'agulla Lluís Estasen, en què es pot apreciar l'escassa dificultat d'ascensió de la seva via normal. ▼

que la roca és quasi vertical, però amb preses sòlides. No hi ha lloc on instal·lar la corda de descens.

Per retornar sense pujar al cim dels Ecos, cal cercar el camí que baixa del cim per una de les canals. És un camí ben fressat que segueix torrent avall, senyalat amb pintura, i que ens conduirà al camí de les Comes, a prop de la font de l'Avellaner. Ací podem escollir entre retornar al collet de la Talaia, passant pel Montgròs o bé anar al coll de Porc pel coll de les Comes i cova de les Pruneres.

Aquest 6 de març de 1973, farà 46 anys que Lluís Estasen, junt amb l'altre pioner, Jofre Vila, pujaven a l'agulla que porta el seu nom.

Aquest bateig es deu a l'infatigable i expert escalador Josep M. Torras i Humet, el qual en efectuar la 2a escalada, hi troba la targeta, deixada molts anys enllà per aquells dos inquietos grimpaires.

Bibliografia d'aquesta regió montserratina.

(1) **Itineraris Montserratins.** Amics de Montserrat. Óssa Menor.

(2) **Ermites i fonts montserratines.** Amics de Montserrat. Editorial Montblanc.

Oracional Muntanyenc Montserratí. Amics de Montserrat.

La conquesta de la Montaña. Agustí Jolis. Editorial Hispano-Europea.

Mapa de Montserrat. Ramon de Sèmir. Editorial Alpina.

«Cordada», núms. 21 i 22.

«Montaña», núm. 48, pàg. 284.

Primera ascensió al Camell dels Ecos, per l'aresta nord

per Josep E. Paül i Torrent

Visió aèria, des del vessant nord, del cim de Sant Jeroni i del massís dels Ecos, separats pel coll del Migdia, on es dreça la Talaia. ▼

Tal com indica Hermenegild Carreté a l'article precedent, a la regió montserratina dels Ecos podem trobar alguna via d'ascensió que constitueix ja una autèntica escalada. Efectivament, fa uns mesos, mentre escalàvem amb l'amic Badia la Talaia per l'aresta del Bruc, observàvem el solitari Camell dels Ecos (agulla número 206 del mapa de Montserrat, de Ramon de Semir), capdavanter de les altres roques d'aquesta regió montserratina damunt del mur rocós, alt d'uns 200 metres i que s'allarga per gairebé tot el vessant nord de la muntanya. La proximitat del veí Camell ens permet d'observar detingudament la seva aresta nord, no massa llarga però temptadora, ja que aquest

monòlit avança el cap, com els camells de debò. Decididament, calia intentar aquesta escalada i avui retornem en aquest racó montserratí per complir, si és possible, aquella prometença feta des del cim de la Talaia.

Hem dormit al sòl dur i humit de la cova de la font del Llum i el trenc d'alba ja ens sorprèn pujant la fatigosa canal terminal que mena al coll de la Talaia. Ja havíem observat detingudament el possible itinerari d'aproximació i sense dubtar-ho agafem un ample relleix, molt emboscats i penjats que ens condueix al repeu de l'aresta nord del Camell. Estem ací, plantats sota tanta pedra i de prop, sembla que el temor de trobar difi-

cultats extremes s'ha esvaït de cop i volta. Ens estranya que ningú no s'hagi sentit atret anteriorment per tanta bellesa, però ens ho expliquem en recordar les angúnies passades en aquesta aproximació.

Abans d'arribar a l'aresta on comença l'escalada, ha calgut marxar assegurats en tres llargs de corda. El terreny és variat i al primer llarg, el terreny és ben dret i la roca inestable (IV) però els dos següents, ja més fàcils (III) malgrat l'espessa vegetació en què ens trobem voltats. A la fi, s'arriba en un relleix amb magnífiques perspectives a dreta i esquerra. Sant Jeroni i els Ecos, separats per una punta de llança: les Talaies i al fons, un infinit mar de

foto: Ton Sirera

núvols de cotó fluix priva de descobrir el curs sinuós del nostre sofert Llobregat.

Són les onze, s'ha esmorzat i estem a punt de començar. Travessem una canal, i arribem a l'inici de l'aresta i assegurem la reunió en uns arbustos. En Joan s'enfila tot seguit, alegrement, ja que la pedra conglomerada és excel·lent; preses menudes, fermes i cantelludes, que fan goig d'escalar, i el capdavanter ho demostra ben bé amb l'agilitat amb què puja. Ara em toca a mi, fer de primer. El terreny, ja més vertical, m'obliga a fer filigranes, tot cercant els passos més vulnerables. Una clavilla massa llarga, clavada en una fissura no gens bona és la darrera seguretat, vint metres sota meu. Cal trobar un relleix ben aviat. A la dreta, un diedre massa vertical m'impedeix d'abastar una temptadora savina. La corda fineix i en Joan, a baix, ha de pujar uns metres per poder jo abastar un replà on m'asseguraré a tres clavilles i recuperaré el company, que aviat és a prop meu.

Ara passa en Joan al davant i s'enfila per un diedre que tenim al damunt i quan aquest esdevé dret i de roca descomposta, pren la galta esquerra i amb un difícil pas abasta una cornisa, i fa cap a una plataforma excel·lent, a fil d'aresta. Es torna el capdavanter i és presenta un principi indecís. Desescalo el darrer flaqueig, passo un curt balmat, flaquejo ara vers l'esquerra i de sobte em trobo damunt d'en Badia, que m'assegura atentament. L'aresta és ara vertical i sense preses ni fissures. Amb dificultat i a desgrat burino un, dos, tres, ... sis burins més i ja puc deixar els estreps. Fàcilment m'escapo en escalada lliure per roca molt noble, flaquejo a l'esquerra per sota un desplom, m'enfilo per una canalleta i sense més ni menys, em trobo al cim del cap del Camell. Alguns en diuen Barretina dels Ecos.

Dues mans s'encaixen, dalt d'aquest cim. Allà dalt, al cim de Sant Jeroni, un formiguer de turistes miren i criden. Els Ecos responen sempre, ells sempre estan atents als

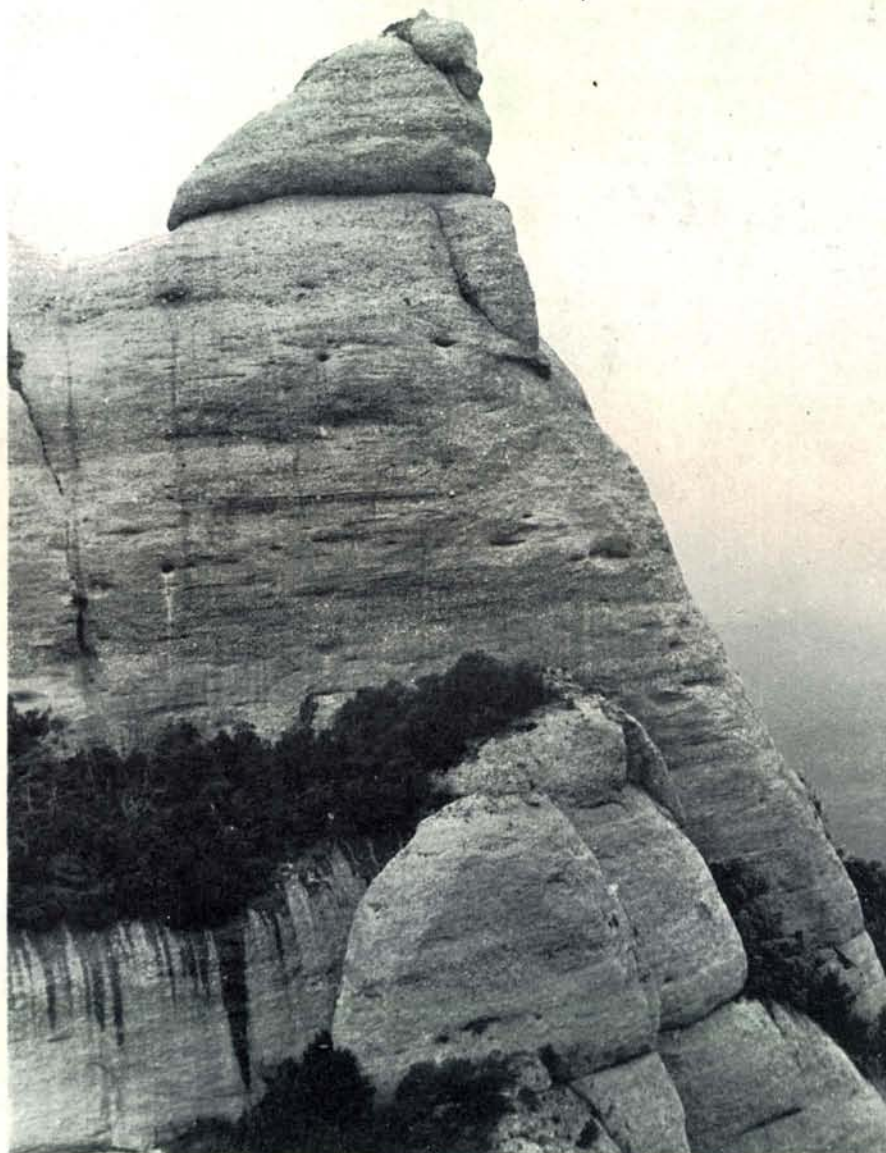

foto: J. Badia

crits de l'home i els retornen aquells crits. Nosaltres no cridem, estem callats però l'alegria ens corre per la sang. Fins i tot penso que els escaladors tenim alguna cosa d'estoics.

Ressenya tècnica de la via C.A.D.E. al Camell dels Ecos.

Aproximació. La millor solució és pujar pel camí que mena als Ecos, per la canal dels Micos. Després de passada aquesta acrobàtica canal, cal

seguir pel camí que transcorre per mig d'espessa vegetació i quan aquest gira de sobte a l'esquerra, deixar-lo i continuar recte amunt per una canal, també molt emboscada i que acaba al collet Eco superior-Camell. S'ha de baixar pel vessant oposat. No hi ha rastre de camí i costarà d'obrir-se pas. Deixem, dalt i a la dreta, el coll nu del Camell i es continua la davallada fins poc abans de la base de l'aresta nord del Camell, visible ja des de la canal.

Els parcs nacionals i la defensa de la naturalesa

per Jaume Fabrés i Amorós

Fa exactament un segle que als Estats Units nasqué i s'escampà una idea: esguardar més atentament la Natura, la vida salvatge i vegetal que envolta la vida de l'home. Defensar-la i tenir-ne cura per lliurar-la íntegra a les futures generacions, per al gaudi espiritual, per a la joia i per a la salut de tot el poble, sense els privilegis que a Europa feien que les úniques reserves que quedaven, eren els vedats dels reis i dels nobles, per al seu únic i exclusiu plaer.

Idea profundament democràtica que aviat va conquerir adeptes a molts altres països del món. En realitat, el general Grant, famós en la solució de la guerra del nord contra els secessionistes del sud, segurament veié en aquesta idea una font d'acostament entre els diferents estats que s'havien enfrontat en la guerra civil, i no s'equivocà pas gaire. Es va produir un fenomen social positiu de gran turisme popular.

I l'any 1872 el primer parc nacional de defensa de la naturalesa naixia: el Yellowstone, a la part central de les Muntanyes Rocoses, entre els estats de Montana, Idaho i Wyoming. Pocs anys després venia el Yosemite, la Sierra Nevada de Califòrnia, i progressivament, fins a més de trenta parcs i unes dues-centes reserves de tota mena, solament als Estats Units.

Jo voldria dir que el nostre país, que no ha estat mai gaire sensible a l'amor a la Naturalesa, per culpa del dèficit cultural endèmic que sofriu, hauria de ser el primer a vibrar amb aquesta idea, perquè n'estem més necessitats que enlloc. Deu ser a causa de la nostra llatinitat que assistim insensibles a les tals d'arbres més salvatges i als sofriments inútils als animals... Tinc poca esperança en els resultats de les campanyes i les súpliques. Fa vint-i-cinc anys vaig escriure un article a favor del nostre pobre bosc del Gresolet, al Berguedà, que era un crit de desesperació dolorida. No sols no es va aturar la brutal tallada a matarrasa, sinó que encara vaig haver de patir alguns maldecaps (dels quals no em vull recordar) per haver mencionat la pa-

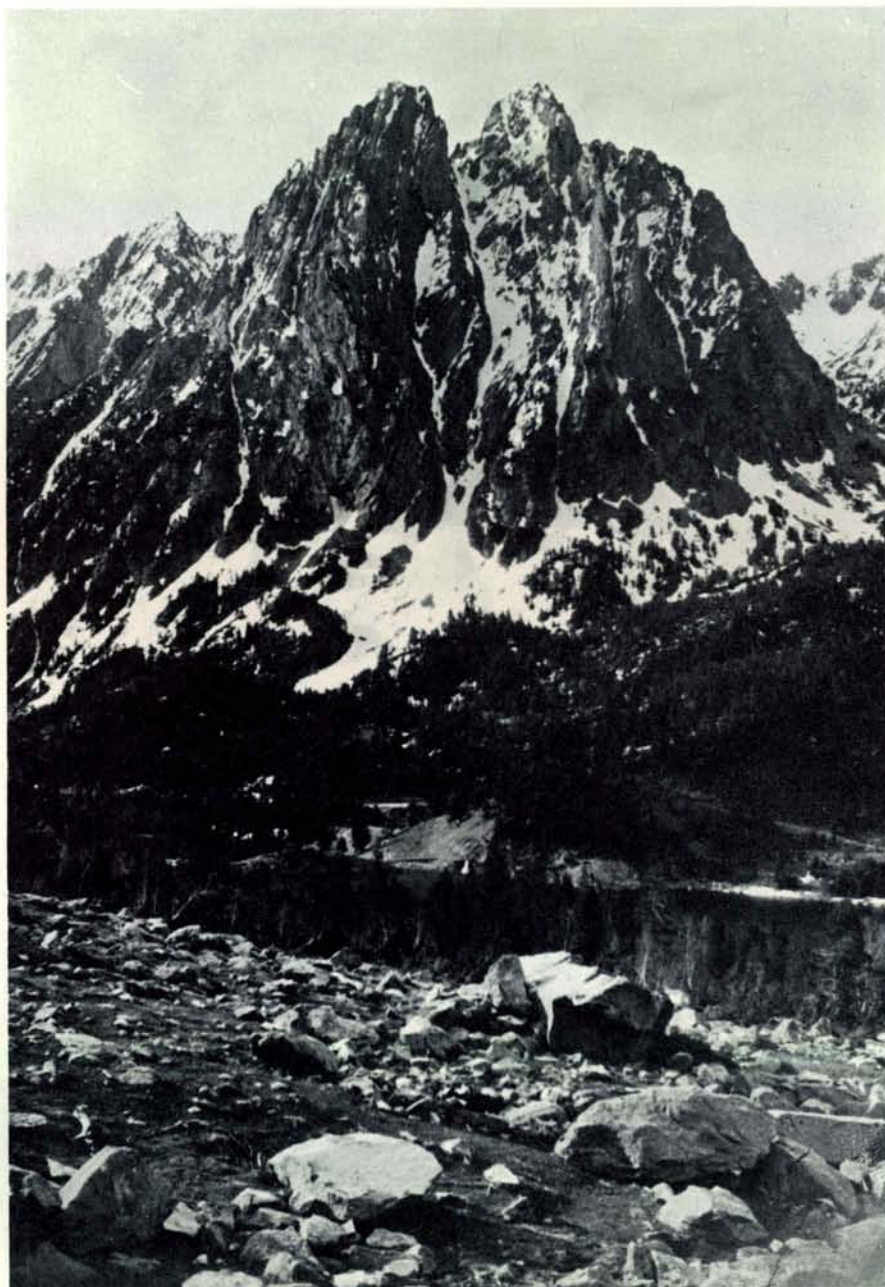

foto: J. Llaudo

raula «parc», havent estat definit per la Generalitat en temps de la República. Desgraciadament aquell que invalida àdhuc les coses bones que fa el partit contrari!

Respecte als parcs nacionals hi ha una font d'informació interessant pel que fa al nostre país: el llibre **Parques Nacionales Españoles**, de l'enginyer doctor Guillermo Muñoz Goyanes, editat el 1962 a Madrid per

«Caza, Montes y Pesca», les paraules d'introducció del qual són expressives: «Puede decirse que en España los Parques Nacionales tienen su origen, sus precursores, en los lugares que se reservaban para recreo y entretenimiento de los Reyes, como Balosáin y más recientemente en los cotos de Gredos.»

Devem a Alfons XIII, que fou un cap d'Estat que viatjà bastant, l'inte-

Vall i santuari de Covadonga, el primer parc nacional creat per l'Estat espanyol, en 1918, al qual va seguir el d'Ordesa. Havien de passar 37 anys per a la creació -sobre el paper- d'altres parcs nacionals. ◀

La característica silueta dels Encantats presideix una de les més meravelloses regions de tot el Pirineu, en què la declaració de parc nacional no la preserva de cap malvestat. ▼

foto: J. Llaudó

rès per a la creació de parcs a Espanya. I el primer pas fou donat al Senat pel marquès de Villaviciosa, Pedro Pidal y Bernardo de Quirós, el 14 de juny del 1916. Havia fet un viatge a Amèrica en companyia del seu fill i quedà fortament impressionat per les bel·leses dels parcs de Yellowstone i de Yosemite, per la severa i eficient conservació de la vida salvatge, per l'espectacle insòlit dels ramats d'ossos anant a menjar pacíficament prop del **lodge** on estaven estatjats.

El marquès va pronunciar un discurs apassionat, digne de l'època, eloqüent i llarg. Entre altres veritats, digué: «...Bien sabido tenéis por experiencia que la acción del Estado es la única eficaz y duradera. No estais oyendo todos los días que lo que

es del común es de ningún?...» Resultat, que el president del Consell de Ministres, el senyor Alvaro de Figueroa, comte de Romanones, escoltà la petició i sis mesos després naixia a Espanya el parc de Covadonga, seguit del d'Ordesa, regnant el rei Alfons XIII.

Aquests dos parcs eren de superfície gairebé irrisòria, si es comparen, no sols amb els dels Estats Units sinó amb la majoria de parcs europeus que ja s'havien definit impulsats per l'exemple del Yellowstone. Ordesa té dotze quilòmetres de llargada per dos d'amplada. Ni tan sols no s'hi va anexionar l'alta muntanya de les Tres Sorores, ni la veïna d'Añisclo, com hauria estat més que lògic. És la força d'aquesta endimoniada propietat privada, que aquesta matei-

xa tardor ens ha clos amb filat de punxes l'accés el mateix cim del Puigsacalm, afegit a la gasiveria de l'Estat a pagar legalment allò que compra als particulars.

Tornem a l'any 1918, data de formació dels dos primers parcs ibèrics, i hem de saltar al 1957 per a veure com l'Estat espanyol procedeix a la creació de nous parcs. Trenta-nou anys! Vingueren el de Sant Maurici —Aigües Tortes i dos a les Illes Canàries, solament sobre el paper... Perquè l'administració va continuar sense atendre'ls ni tenir-ne cura en el més mínim. I ací torno a donar la paraula al citat enginyer de «Montes» señor Muñoz Goyanes: «Que el Estado se abstenga de ninguna otra declaración de Parque mientras los cinco existentes no sean atendidos téc-

Al parc nacional d'Aigües Tortes un cartell recomana de respectar les plantes i els arbres. Res no priva, pero, la tala que mostra la fotografia. ►

Dos altres paratges d'aquella regió única, ia preservació de la qual tant hauria de preocupar a les nostres institucions públiques i privades. ►►
►►►

nica y económicamente como es debido.»

I «pruebas son amores», mireu en les simples dades que ell mateix ens facilita: Espanya va dedicar, l'any 1936 la suma de 200.000 pessetes a Parcs nacionals. El 1961, al cap de 25 anys, el pressupost de l'Estat dedicava als «parcs» la suma de 22.500 pessetes, disminuint així l'aportació quasi deu vegades, malgrat haver augmentat de dos a cinc els «parcs» inscrits al país, a més d'haver transcorregut un quart de segle d'erosió monetària.

L'amor a la naturalesa, doncs, podem dir que, a casa nostra, no ha vingut ni de baix ni de dalt. Però tots els que tinguin consciència que la necessitem en tots els aspectes, han de reaccionar prenent sobre seu part dels drets i dels deures a què la seva conservació ens obliga.

A tot el món funciona una gran societat, la World Wildlife Fund —la W.W.F.— que té la casa central a Suïssa i que fa irradiar arreu l'interès per la naturalesa, protegint amb les aportacions mundials la fauna, la boscúria i la bellesa d'allà on més necessitat se'n troba, que presideix el príncep Bernat d'Holanda per a tot el món. A Madrid, amb el nom de ADENA, funciona la sucursal espanyola d'aquesta institució que el mateix príncep d'Espanya ha presidit fins fa poc temps. L'hauríem d'ajudar tots, malgrat les dificultats que troba la seva direcció, sense caure en la temptació tan catalana de voler també en això fer capelletes amb l'excusa que aquell llum ens sembla que no il·lumina prou...

Perquè si hi ha uns ciutadans a qui compromet més aquesta salvaguarda és als milers d'associats de tots els centres d'excursionisme, als muntanyencs, al escaladors, al esquiadors, als alpinistes que fan de la natura i la muntanya el seu gran camp de joc i d'estudi, la seva segona llar. I que els joves especialment pensin en el compromís d'aquest respecte, per tal de deixar a les futures generacions quelcom més que unes muntanyes calbes, un país pelat, esmicolat i sembrat d'escombraries...

Algunes flors observades a la Renclusa

per Josep Nuet i Badia

Com fa uns quants anys, aquest estiu passat el Centre, per mitjà del Consell de Jovent, va organitzar una estada al xalet de la Renclusa. És precisament en aquesta estada que vam poder observar —molt poc, només— amb els meus companys Hilarí Sanz, Joan Soto i Jaume Soler, les principals espècies de la vegetació subalpina i alpina que estan repartides pels volts de la Renclusa a l'alta vall de l'Èssera.

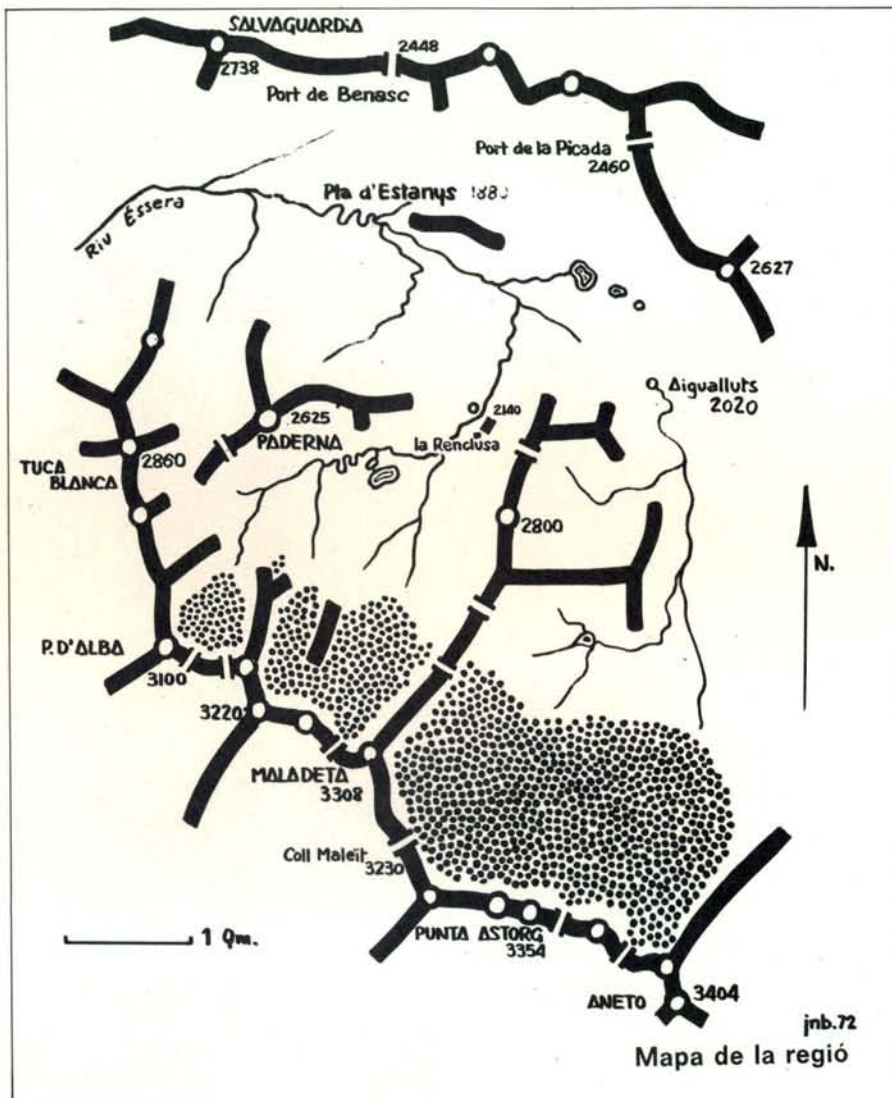
La Renclusa està situada a la zona de transició de l'estatge subalpí a l'alpí i, per tant, el seu voltant trobem espècies de tots dos estatges. Voldria precisar breument les diferències dels dos estatges i les característiques físiques dels voltants de la Renclusa.

Començarem per aquest darrer aspecte.

En primer lloc, cal tenir present que estem situats a 2140 metres i a ple cor del Pirineu, en un paisatge modelat pels gels quaternaris que s'estenien molt més avall que no arriben ara (fins uns 35 km.). Aquest modelat es caracteritza sobretot per unes valls fondes amb el fons en forma de U, uns vessants molt inclinats i els cims molt retallats i aguts.

Aquest modelat a l'alt Èssera es presenta sobre dos tipus de roca ben diferent: El relleu sobre terreny calcari més arrodonit (port de la Picada), menys quan els estrats queden redreçats (Tuca Blanca), i un altre sobre terreny granític molt més agut (la Maladeta, pic d'Alba). L'erosió, especialment mecànica, trencant la roca que després s'acumula a les tarteres, és deguda al fred i als gels. També trobem, però, l'erosió química dissolent la calcària (fora de la Renclusa i d'Aigualluts, dolines del port de la Picada) i reduint el granit a sorres que després, endudes per l'aigua, omplen les cubetes glacials i ajuden a formar les molles.

Aquesta erosió permet l'establiment d'uns sòls en els vessants, a les valls i en els relleixos de les roques. Aquests sòls d'alta muntanya estan estretament lligats a la naturalesa de la roca. A part d'això, també

els sòls alpins tendeixen a una descarbonatació deguda a l'elevada pluviositat i al consegüent rentat dels sòls. Els sòls descarbonatats esdevenen àcids i poc nutritius.

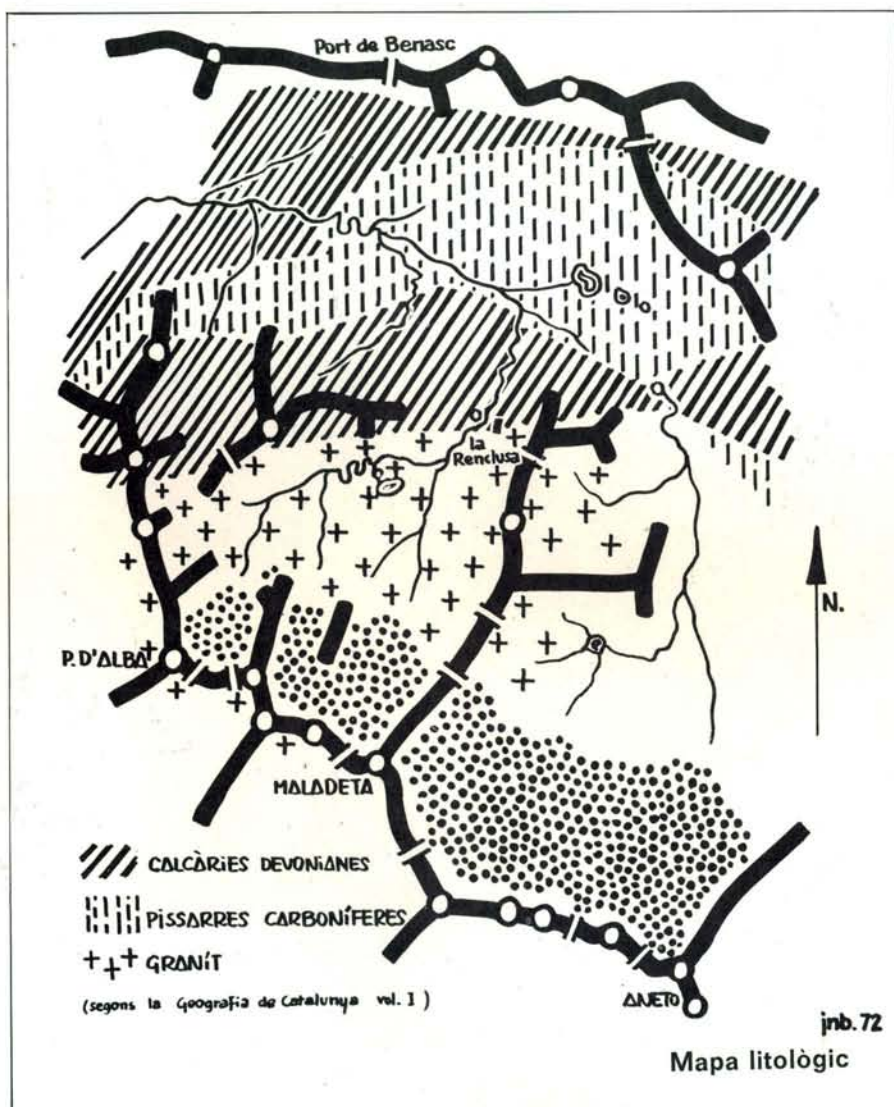
La pluviositat és molt elevada. A Benasc cauen 1300 mm anuals, com també es força important el nombre de dies de nevada, uns 20. A la Renclusa aquestes xifres són molt més altes pel fet de trobar-se a més alçada i al mig de la serralada. Les temperatures a l'hivern són molt baixes, sovint han arribat pels volts de 30 graus sota zero.

En aquest marc geogràfic, s'este-

nen els dos estatges de vegetació que abans hem anomenat. Per entendre'ns, podríem dir que de la Renclusa en avall, hi trobem l'estatge subalpí i en amunt l'estatge alpí.

L'estatge alpí és caracteritzat per la manca d'arbres i arbusts i el domini arreu de les plantes arrapades a terra i dels prats. La raó principal per la qual no hi creixen els arbres i arbusts és la curtedat del període vegetatiu.

En aquest estatge trobem una sèrie d'associacions de plantes que poblen la muntanya pertot arreu: tarteres, roques, aiguamolls, molles i

sovint descobertes de neu i, per tant, exposades a les gelades que són molt dures, ja que poden arribar a 30 graus sota zero. En canvi, a l'estiu, esdevenen un medi moltes vegades àrid i rescalfat pel sol.) També han de suportar variacions importants d'humiditat, especialment per tenir molt poc gruix de sòl.

Aquests vegetals estan molt influenciats per la roca on arrelen, ja que la mica de terra que pot cabre en una fissura no pot fer variar la influència química de la roca.

dibuix: J. Nuet

congestes.

L'estatge subalpí és dominat pel pi negre i els matolls de nerets que ocupen una proporció molt gran de l'estatge, els prats tenen menys importància i només es troben en llocs desfavorables per al bosc o en llocs on ha estat destruït el bosc. També trobem en els fons de vall, al costat de còrrecs i mulladius, herbassars esponerosos. En altres llocs també fan acte de presència els prats dalladors (l'hospital de Benasc).

Ara passarem a descriure lleugerament les estacions més característiques d'aquests paisatges i a veure

algunes espècies que hem observat en cada una d'elles, encara que no són les característiques de cada estació (1).

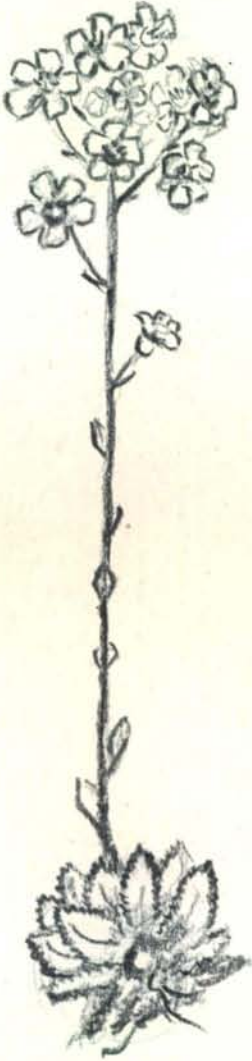
Vegetació de les roques (Rupícola)

A les fissures de les roques s'estableixen una colla de vegetals. Aquests vegetals han d'estar adaptats a una sèrie de condicions una mica dures. Aquestes condicions són principalment climàtiques i de sòl. Han de suportar variacions molt fortes de temperatura diària i anual. (A l'hivern aquestes roques queden

Astartia minor. L'hem observat a les fissures del granit al costat de la Renclusa (2145 m), orientada al nord.

Viola biflora. No és que sigui totalment rupícola, però la trobem en llocs rocallosos i humits en estret contacte amb les roques. Camí de l'estany de Paderna (2200 m), orientada a l'est.

Un paisatge característic de l'estatge alpi. La vall de Paderna, amb el pic del mateix nom de 2.620 m. i la Tuca Blanca 2.860 m. A la dreta els darrers pins negres a uns 2.300 m. A primer terme una mata de neret estesa entre els blocs de granit, adoptant -forçada pel pes de la neu -una forma de coixí. En últim terme unes tarteres, on s'amunteguen les pedres que cauen del pic de Paderna.

dibuix: J. Nuet

Saxifraga aixoon. Herba de talls. Sobre el Forao de la Renclusa, sobre calcària, 2140 m, en un lloc elevat, gairebé aresta.

Saxifraga oppositifolia. Herba de les sagnies. Vessant nord del pic de Paderna, sobre una roca propera a una congesta, 2280 m. sobre roca calcària.

Sempervivium montanum. Consolva. S'observa a diferents indrets del pla d'Estany (1880 m), en unes esquerdes en la roca silícica.

Campanula rotundifolia. Sobre les roques silíciques, en llocs una mica secs, Forao de la Renclusa (2140 m).

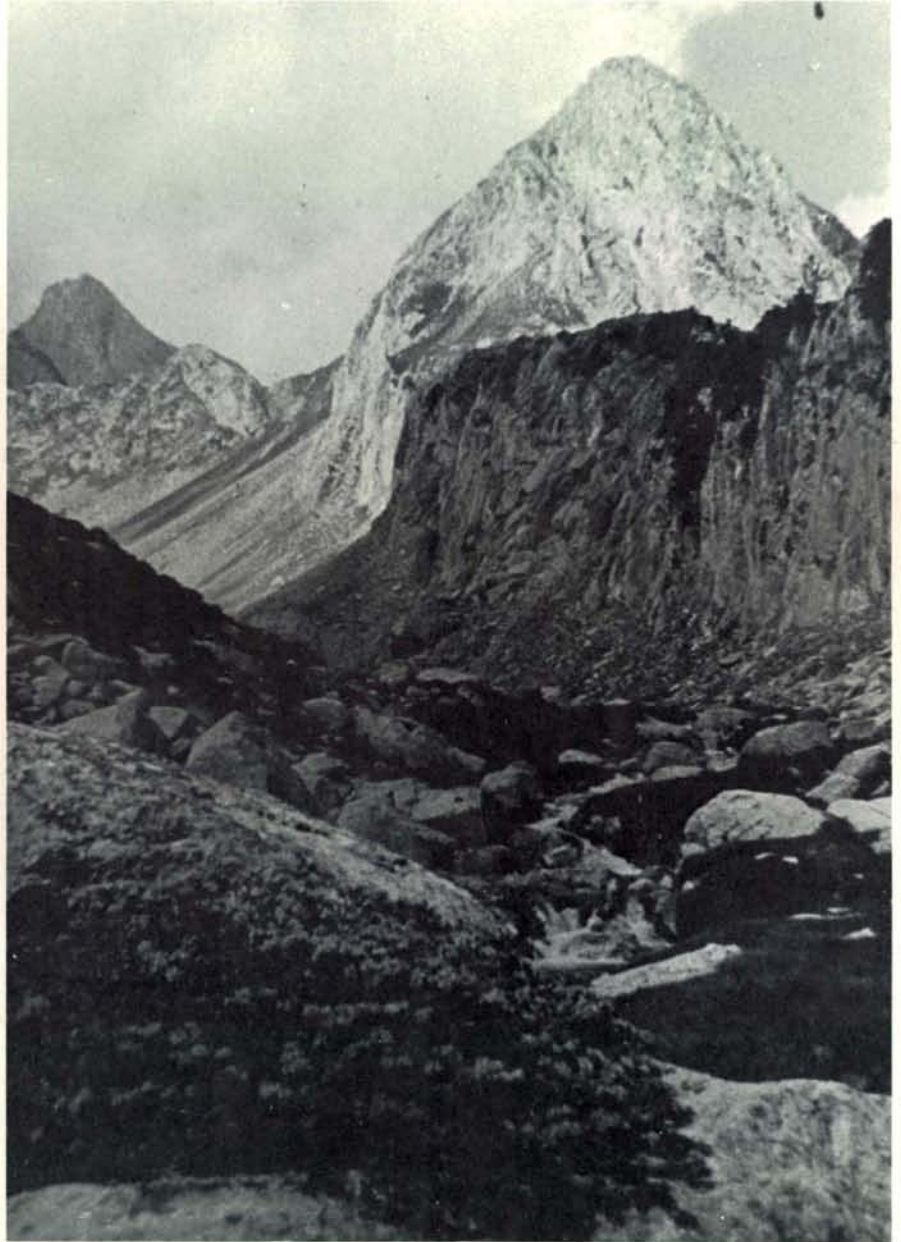

foto: J. Nuet

Vegetació de les tarteres

Aquest grup de plantes que arrela en les tarteres i pedruscalls de les muntanyes és força inestable, a causa dels moviments de les tarteres, deguts a les caigudes de pedres i a l'arrossegament de les aigües de la pluja i de la neu.

A l'estiu les tarteres poden ser molt àrides, a causa de la poca terra

que hi ha per retenir l'aigua. Les espècies que hi puguin arrelar hauran de superar un altre condicionament, que és el del gruix de pedra i les dimensions de les pedres.

Les espècies que hi arrelen solen ser molt baixes, gairebé arran de terra.

Dryas octopetala. Dríade. Habita al repeu de les tarteres, morrenes i llocs una mica pedregosos, sobre cal-

cària. L'hem observada als vessants nord i sud del pic de Paderna, a 2300 m.

Silene acaulis. Creix com un coixí sobre les pedres i s'estén per les pedres del peu de les tarteres i altres llocs sorrencs. Arriba fins als 2700 m cap al Portilló Inferior.

Ranunculus glacialis. L'hem observat en una morrena de la gelera d'A-neto, a uns 2900 m, sobre granit. L'hàbitat d'aquesta flor —sota una roca orientada al sud amb molt poca terra— amb tota seguretat era cobert de neu el mes de juliol.

Aquesta planta pot viure en unes condicions molt dures, és molt resistent al gel i necessita poques calories per viure, a causa de la seva saba cel·lular molt concentrada.

Vegetació de les congestes

Aquestes plantes que habiten a les congestes estan adaptades a un llarg període de vida latent (fins i tot uns vuit mesos), sota una coberta de neu i un desenvolupament accelerat durant l'estiu (uns tres o quatre mesos).

La coberta de neu que les protegeix les resguarda del fred i de les dures gelades pirinenques. Braun-Blanquet va estudiar, a Suïssa, les diferències entre la temperatura a la superfície exterior de la neu i les d'arran de terra sota un metre de neu. Les mínimes d'arran de terra arribaven a -0.6 graus, i les mitjanes a la superfície a -16.7 . La coberta de neu aporta una temperatura constant i una humitat abundant, que són els elements que permeten la primerenca florida de certes espècies com la Soldanella i el Crocus.

Trifolium alpinum. Regalèssia. Aquesta farratgera és molt estesa pertot arreu. En el lloc anterior ocupava una zona que havia estat coberta per una congesta.

Soldanella alpina. Soldanella. L'hem observada al vessant nord del pic de Paderna sobre roca calcària en un terreny xop d'aigua de la fusió d'una congesta, a 2300 m.

dibuix: J. Nuet

dibuix: J. Nuet

Salix reticulata. També la vàrem poder observar en el mateix lloc, si bé estava arrelada en unes fissures a la rorca calcària, perquè és calcícola, i hi creixia arrapada.

Vegetació de les molles

La mollera és un dels paisatges —per a dir-ho així— característics de les altes valls pirinenques.

Les cubetes excavades pels gels, han estat omplertes d'aportacions torrencials i fluvials (sorres, còdols i terres).

En aquestes cubetes omplertes, els rius hi troben unes formacions de torba, degudes a la descomposició de residus vegetals en un medi pantanós. Aquestes masses de torba solen ser travessades per rierols que fan una sèrie de meandres molt marcats.

Aquest sòl torbós de color negre es manté permanentment xop d'aigua.

Totes les zones emergides de l'aigua es troben poblades per una vegetació baixa però ufanosa i d'altres arrelen dins l'aigua en els llocs de poc fons (**carex** i **juncus**). També les vores dels estanys tenen una vegetació semblant. Als marges dels rierols i de les fonts on corre l'aigua permanentment, però sense aquest sòl, es troben també uns vegetals higròfils, però diferents dels que arrelen a les torberes.

La vegetació de les molles ajuda que aquestes cubetes glacials s'acabin d'omplir totalment.

Eriophorum angustifolium. Cotone-ra. Aquesta planta creix a les molles i aiguamolls d'alta muntanya. Arrela dins l'aigua en llocs de poc fons. L'hem observat a l'estany de Paderna, als aiguamolls dels voltants a 2225 m.

Fa molt bonic veure una extensió gran coberta d'aquestes plantes amb la seva testa cotonosa blanca movent-se a l'impuls del vent.

Pinguicula alpica. L'hem observat a les molles, vores de llacs i els rierols en llocs molt humits. La Renclosa 2140 m, estany de Paderna 2225 m. Aquesta planta és «carnívora». Les fulles de la roseta basal tenen uns pèls viscosos i unes glàndules digestives que segreguen un ferment que dissol l'albúmina dels insectes que s'hi posen sobre.

Parnassia palustris. Fetgera blanca. També habita en molles i aiguamolls. L'hem observada en uns prats molt molls prop d'un rierol al pla d'Estanys 1870 m.

Un paisatge característic de l'estatge subalpí. Aspecte d'una antiga mollera al Pla d'Estanys a 1880 m, on s'observen encara els meandres de l'Èssera, en darrer terme els estanys del Plan on es troben unes molles força extenses. Arreu boscos de pi negre, al costat de la cabana del Pla d'Estanys un ramat d'ovelles.

foto: J. Agudé

Caltha palustris. Herba del mal d'ulls. Habita els cursos d'aigua corrent permanent. L'hem observada al pla d'Estanys a 1870 m. A una alçada superior no l'hem vist.

Saxifraga stellaris. La vàrem veure arrelada dins de l'aigua en un rierol que desembocava a l'estany de Paderna a 2225 m. En aquest lloc el rierol tenia poc fons (uns 5 cm) i era sobre terreny silícic.

Vegetació dels llocs nitròfils

A les pletes on s'aplega el bestiar a muntanya i als voltants de les cabanes existeixen sòls amb un coeficient alt de nitrogen i amoníac degut a l'aportació de matèries i residus orgànics.

Aquests sòls tenen una vegetació molt diferenciada de la del seu entorn. Estan colonitzats per espècies

anomenades nitròfiles.

Rumex alpinus. Llapassera, Rapòntic. La tenim formant una estesa enfront del refugi de la Renclusa i els seus entorns a 2140 m. També l'hem observat en unes pletes, sobre el Forao de la Renclusa cap al bosc de Paderna.

Vegetació dels prats alpins

A l'estatge alpi les condicions climàtiques no permeten la vegetació arbòria i arbustiva. El prat alpi és l'única associació vegetal que pot viure en aquestes condicions. Aquest prat dens i ric en espècies s'estén per sobre l'estatge del bosc aprofitant tots els llocs adients a la seva ecologia.

Encara que semblin tots iguals, hi ha diferents associacions de prat, lligades sobretot als sòls.

Aquests prats alpins, acostumen a ocupar uns nivells, que van dels 2300 m fins als 2800 m.

Els prats alpins tenen diferents composicions florístiques, segons la situació topogràfica que ocupen, que condicionen a la vegada el substrat litològic, el sòl i el microclima.

Aquí només distingirem les espècies que habiten els prats, que es formen sobre roca calcària i els de roca silícica.

Algunes espècies que es troben en els prats que es formen sobre la roca calcària:

Gentiana verna. Pastorella. Al torrent de Paderna, al costat de la capella de la Mare de Déu.

Aster alpinus. En un prat no massa humit al pla d'Estanys a 1870 m.

Phyteuma orbiculare. Prats propers al torrent de Paderna entre la Renclusa i l'estany de Paderna fins als 2200 m.

Polygala alpina. Sobre el Forao de la Renclusa.

Daphne cneorum. Flor de pastor. Pels prats dels voltants de la Renclusa. No creiem que arribi fins a l'estany de Paderna. Segons sembla no passa dels 2000 m, nosaltres l'hem observat amb orientació sud fins als 2210 m aproximadament.

dibuix: J. Nuet

Lotus corniculatus. Corona de rei. Es troba arreu, ja que li és indiferent el substrat litològic.

Thymus serpyllum. Salsa de pastor. Força abundant, sobretot prop de les pedres, li és indiferent el terreny.

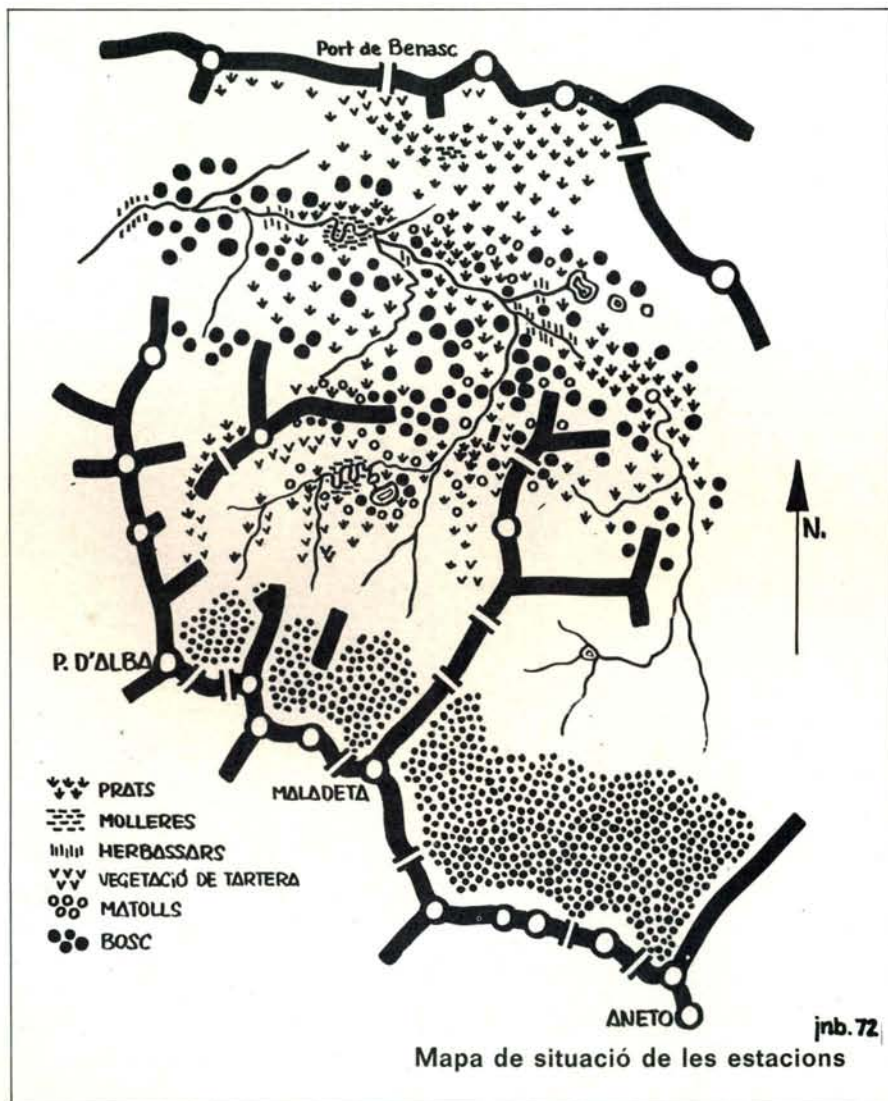
Senecio doronicum. En els prats rocallosos, davant de la capella de la Mare de Déu als 2140 m. L'Antonio Garie, guarda de la Renclusa, l'anomenava àrnica i com a tal ens la mostrà, tal com poguérem constatar l'any passat amb el Ramon, pastor d'Espot, que també ens la mostrà al peu de l'Estany Negre, al circ de Peguera.

Gymnadenia conopsea. Aquesta orquídia l'hem trobat al pla d'Estanys a 1870 m, en un prat molt humit i humífer acompanyada del **Pedicularis ssp.**

Asphodelus albus. Porrassa. S'entén en els llocs rocallosos, on hi ha poc sòl, a les fissures i replans. L'hem observat pujant al port de Benasc, sobre el pla d'Estanys, a 2000 m orientat al sud on és abundant.

Geum montanum. Es troba en llocs pedregosos, vores de prats. L'hem observat a la cabana del Cabellut, sota el port de Benasc a 2370 m.

Erigeron alpinus. L'hem dibuixat sobre el Forao de la Renclusa a 2140 m

Els prats acidòfils es troben normalment sobre una roca que doni una reacció àcida, com el granit, deguda al seu poc contingut de calci que la neutralitzi.

Trifolium alpinum. Regalèssia. Es troba arreu i fins a unes alçades importants, forma petits prats en qualsevol replà entre roques. L'hem vist al portilló del Mig 2700 m, al pic de Salvaguardia 2738 m, al pic de Paderina 2620 m i a molts altres llocs on posa de manifest les seves qualitats farratgeres.

Gentiana alpina. A la riba de l'estany de Paderna a 2225 m. Difereix

de la **gentiana acaulis** per tenir la tija una mica més llarga.

Gentiana acaulis. Es troba pels volts del refugi de la Renclusa i s'enfila amunt cap als Portillons. A vegades forma grupets, també arrela sobre els pradets de **Trifolium alpinum** i en llocs sorrencs. L'hem observat fins als 2500 m.

Alchemilla alpina. Te de roca. Creix en els indrets secs dels prats de predomini silícic, al Forao de la Renclusa, 2140 m.

Alchemilla vulgaris. Pota de lleó. Habita en els prats humits, l'hem reconeguda arreu des del Pla de

Bany's fins a la Renclusa. Té la particularitat que tanca les fulles a la nit i quan al matí les torna a obrir hi té una gota d'aigua, que no és pas de la rosada, sinó que l'ha segregat la mateixa fulla.

Gentiana nivalis. Viu en els prats i pasturatges pedregosos humits. Té la propietat de tancar els pètals quan es fa fosc i els obre quan torna a sortir el sol.

Merenda pyrenaica. En un prat al pla de Bany's, a 1520 m. Aquest prat era força dens i contenia entre altres **Alchemilla vulgaris**.

Iris xiphioides. Aquest lliri morat el vàrem trobar en un prat una mica pedregós i sec en el camí de la Renclusa entre la cascada d'Aguas Pisas i la vall de Remuñe a 1750 m. Formaven un grup força gran i dens.

Leuchorchis albida. Trobarem aquesta orquídia a la riba de l'estany de Paderna, en un prat a 225 m.

En aquests prats també hi vàrem observar plantes que ja hem anomenat: **Lotus corniculatus**, **Thymus serpyllum**, **Pedicularis ssp.** i **Jasione ssp.**

Herbassars de megafòrbies

Sota aquest nom s'agrupen una sèrie de comunitats vegetals que estan formades per una sèrie de plantes altes (50-150 cm) i de fulles amples. El nom de megafòrbia vol dir vegetació esponerosa d'herbes altes.

Habiten els torrents molt humits i pedregosos, llocs on regalima l'aigua, amb un sòl ric en humus àcid.

Aquestes comunitats no arriben al límit superior del bosc, el seu òptim està als 2000/2200 m.

Aconitum napellus. Tora. Herba tora. És una planta verinosa. L'hem observat en molts indrets de l'alta vall de l'Èssera, fins a la pleta de la Renclusa a 1940 m.

Veratrum album. Ballesterà. Prefereix els llocs humits, rics en substàncies nutritives, l'hem observat en diversos indrets del curs de l'alt Èssera.

Trollius europaeus. Flor de sant Patllari. És corrent als prats i llocs humits i l'hem observat en molts

llocs de l'alta vall de l'Èssera.

dibuix: J. Nuet

Geranium silvaticum. Herba de talls. L'hem observat en el llit del torrent pedregós a la pleta de la Renclusa a 1940 m.

Daphne mezereum. Tintorell. La vam veure en un prat rocallós orientat a l'est al costat de la capella de la Mare de Déu. Com que és una espècie que floreix d'hora (febrer-maig), la vam poder observar fructificada. És verinosa.

Lilium martagon. Marcòlic. Sobre terrenys calcaris, en llocs humits. Es troba en diversos punts de l'alta vall de l'Èssera. És verinosa.

Els matollars de nerets i nabius

Els matolls de nerets s'estableixen en una franja estreta més amunt dels boscos de pi negre. En aquests llocs la neu s'hi està més temps i protegeix aquests arbusts de les glaçades. Aquests matolls són difícils que s'estableixin en un terreny calcari.

Aquests matolls estan formats bàsicament per: **Rhododendron ferrugi-**

neum, (neret), **Vaccinium myrtillus** (nabiu), **Juniperus communis ssp. nana** (ginebró), que ocupa els llocs més baixos i assolellats.

Aquests matolls els hem vist pels volts de la Renclusa, a l'estany de Paderna i cap als portillons arriba fins els 2350 m.

Sota aquests arbusts hi trobem plantes com:

dibuix: J. Nuet

Streptopus amplexifolius. Estava mig amagat sota una pedra i un neret orientat al nord a 2200 m prop de l'estany de Paderna.

Botrychium lunaria. Llunària. Una petita falguera que estava protegida per uns nerets sobre el Forao de la Renclusa a 2145 m.

Anemone hepatica. Herba fetgera. En les roques sota un ginebró, sobre el Forao de la Renclusa 2140 m.

El bosc de pi negre

Els boscos de pi negre (**Pinus mugo ssp. uncinata**) són els que poden viure a més alçada. Comencen a poblar la muntanya als 1600/1700 m, on els acompanya l'avet (**Abies alba**), fins els 2000 m i continuen fins arribar els 2.300 m. Els hem observat al coll de la Renclusa i sobre l'estany de Paderna a 2350 m.

Aquest bosc té un sotabosc una mica clar, hi dominen els arbusts que

Al Pla de l'Hospital de Benasc, a 1758 m, un prat dallador dins la closa al mig de la vall, al vessant sud el bosc de pi negre s'enfila fins als 2000 m. Més amunt només hi ha els prats i altres comunitats de roca, congèsta i de tartera, fins al cim del Mall Pintrat 2848 m, i al pic d'Estauas a 2854 m a la capçalera del torrent de les Gurgutes.

hem vist abans: *Rhododendron ferrugineum*, neret. *Vaccinium myrtillus*, nabiu, *Juniperus communis* ssp. *nana*, ginebró, *Arctotaphylos uva-ursi*, boixerola.

Les espècies que poblen el sota-bosc han d'estar adaptades a unes condicions d'ombra. El ginebró és heliòfil i pobla els costers més solells i els llocs on la neu desapareix més aviat.

El clima subalpí està caracteritzat pel fred, la pluja i les boires.

Melampyrum silvaticum. Habita principalment els boscos de coníferes. L'hem vist al Forao de la Renclusa a 2135 m sota uns pins negres formant unes clapes.

Erythronium dens canis. Aquesta planta bulbosa l'hem observat a les clarianes en el bosc i landes sobre el Forao de la Renclusa a 2140 m i al coll de la Renclusa a 2308 m. Estava fructificada, car floreix al juliol.

Primula elatior. L'observarem sobre el Forao de la Renclusa a 2140 m, refugiada sota els nerets. A part que els seus hàbitat és aquest, ja estava en el seu límit altitudinal.

Aquestes observacions varen ser fetes dintre la primera quinzena del mes d'agost de 1972. Les plantes que hem descrit no són totes les que vam trobar, ni les que vam trobar eren —ni de bon tros— totes les que hi havia. De totes maneres aconsellem que el que vulgui anar per aquestes regions a buscar flors hi vagi pel juliol que podrà veure'n moltes més i viure en un paisatge més espone-rós, encara, d'aquest nostre Pirineu.

(1) El meu agraïment al doctor Josep Vigo per les seves observacions i correccions referents a la identificació i ecologia d'aquestes plantes.

Bibliografia

J. Bran-Blanquet. *La vegetation alpine des Pyrénées orientales*. Barcelona, 1948.
O. de Bolós. *Geografia de Catalunya*. Vol. I. Ed. Aedos.
F. Masclans. *Guies de vegetals editades pel Centre Excursionista de Catalunya*

Les fonts de la Història

per J. Vanrell Roca

En un article anterior (vegeu «Muntanya» núm. 663, octubre de 1972, «Troballes arqueològiques al riu Foix»), parlàvem de les possibilitats que ofereixen les troballes de peces arqueològiques en superfície, tant si es tracta de troballes fortuïtes com dels resultats de recerques intencionades, a fi d'efectuar sobre bases fermes una prospecció sistemàtica posterior d'una zona.

En aquest article tractarem d'un altre aspecte a valorar en les fonts de la Història. Es tracta de les llegendes, que arrelades en el poble, es transmeten sense a penes variació, a través dels anys, sia en forma oral sia en forma escrita.

Tothom sap que Schliemann en 1873 va descobrir les nou ciutats superposades de Troia (jaciment que comprenia des d'un període protohistòric fins a Alexandre el Gran) perquè va creure en un llibre que fins aleshores s'havia catalogat de fantàstic: *La Ilíada*. Tanmateix, es va haver de reconèixer que Homer es va revelar al cap dels segles no solament com a genial escriptor, sinó també com un insuperable cronista de la seva època. En els nostres temps tenim també un exemple ben viu que demostra a bastament el valor històric de les tradicions. El poble hebreu està reconstruint l'economia de la seva naixent nació valorant literalment les cites de la Bíblia sobre temes tan prosaics com zones conreades en edats llunyanes, conreus específics de cadascuna d'elles, conques hidrogràfiques, etc., desapareguts en l'actualitat sota les capes de l'estèril sorra del desert israelita, i que gràcies a les llegendes oblidades estan redescobrint a profit seu.

Personalment hem tingut ocasió de viure un fet, que si bé de modest abast, ens ajudarà a corroborar fins a quin punt les llegendes es poden valorar com a font d'investigació, i com la tradició oral, tot i el temps, conserva sempre un fons de veritat.

Sabiem des de feia anys que a la nostra zona muntanyosa del Montseny, i concretament a la població de Sant Hilari Sacalm, s'explicaven una

sèrie de llegendes sobre el diable i les seves presumptes correrries per la regió. Concretament en aquesta darrera localitat es parlava de la petjada del dimoni, empremta deixada per aquest personatge a les roques de la muntanya en un dels seus freqüents viatges.

Intrigats per la persistència de la llegenda en àmplies zones de la regió i per les dades relativament concretes que coincidien, vam decidir d'investigar-ne l'origen. Casualment teníem uns amics, vells propietaris d'aquells indrets, els quals, davant les nostres preguntes es van oferir amablement a satisfer la nostra curiositat en una cosa, que de tan sabuda per ells, gairebé ja havien oblidat. L'avi de la masia ens va explicar que segons una història que ja havia sentit d'infant, als terrenys de la seva finca existia una roca que conservava a la seva superfície la famosa petjada. Creiem interessant de resumir aquí aquesta llegenda per les dades concretes que va aportar a la nostra troballa posterior. Es tracta de la tan repetida juguesca entre el dimoni i un mortal, en aquest cas un enamorat jove gironí que per poder estar al costat de la seva estimada ofereix la seva ànima a canvi que el seu oponent construeixi un pont sobre el riu Onyar, barrera natural dels seus amors, en el termini de 24 hores. Tal com cal suposar, a l'últim moment el diable fracassa en el seu intent i és justament en fer el darrer salt amb totes les seves forces que va deixar la petjada. Fins aquí la llegenda.

Davant la nostra sorpresa el nostre amic ens va assenyalar la roca i l'escenari on va tenir lloc el fet, i va aparèixer davant dels nostres ulls un planell de la muntanya, lliure d'arbres i amb grans blocs de granit escampats irregularment. És curiós de posar en relleu, al costat de tanta precisió com va demostrar el nostre amic, que si bé la llegenda era viva en la memòria de tothom, ningú no recordava en l'actualitat cap emplaçament exacte.

Ens vam trobar davant un gran bloc de granit (fig. 1) al vessant sud-est

fig. num. 4

de la muntanya pel qual la carretera puja fins al poble, que presenta una forma paralelepípedica irregular, amb el seu eix més gran orientat d'est a oest i unes dimensions màximes aproximades de 7×3 metres a la seva cara superior i una alçada màxima sobre el nivell del terra d'uns 2,5 metres, i apareixia profundament encastat sobre un terreny d'inclinació pronunciada. Fou precisament a la seva cara superior i davant la insistència del nostre amic que, segons la tradició, hi havia d'haver la petjada, que després de netejar una gruixuda capa de líquens va aparèixer la famosa empremta (fig. 2).

Segons el que en vam poder comprovar, aquesta petjada correspon a un peu esquerre, profundament gravat a la roca, i de gran tamany, ja que les seves mesures màximes són de 34 cm de llarg per 11 cm a nivell dels caps metatarsians, i presenta una orientació oest-est.

La primera cosa que ens va cridar l'atenció en contemplar el motlle de guix que en vam obtenir (fig. 3) fou la fidelitat anatòmica que presenta la seva configuració, malgrat la deficient conservació de la roca. S'hi observa una perfecta impressió dels cinc dits i destaca un relleu pronunciat del taló, corresponent al calcani, i en conjunt dona una clara configuració humana i elimina qualsevol possible confusió amb empremtes de peus simiescos; a aquest propòsit cal recordar que el peu dels simis presenta un primer dit oponible, que no s'observa en aquesta petjada, i un clàssic peu pla. A fi de bandejar qualsevol possible coincidència amb els

coneguts relleus petris de formes capricioses vam sotmetre el motlle d'aquest petjada a la consideració d'un bon amic especialista traumatòleg que va confirmar la nostra primera impressió en dictaminar-ne la conformació humana, i hi va afegir, com a cosa anecdòtica, que devia tractar-se d'un individu d'alçada respectable...

Si pel que fa a la seva conformació anatòmica no queden dubtes del seu caràcter humà, ja és més problemàtic de trobar una explicació al seu origen. Com que la roca on hi ha la petjada es tracta d'una forma de granit comú a tota la nostra serralada de Marina, roca de tipus metamòrfic a la qual s'atribueix una antiguitat geològica mínima a una cota no inferior a l'era terciària, hem d'eliminar d'entrada una impressió fortuïta directa, ja que no s'ha demostrat l'existència de l'home en aquesta era, i encara que admetéssim hipotèticament el seu origen terciari, la matèria pètria en formació és un magma d'origen volcànic cosa que, lògicament, elimina la seva viabilitat de pas.

Com a explicació lògica creiem que es pot tractar d'una mostra d'art rupestre, en la seva forma de gravat. El seu significat, però, ja és molt més fosc. Com que aquest bloc granític es troba pels voltants del famós menhir de Sant Hilari (fig. 4) avancem una interpretació religiosa ritual dins una de les nostres cultures lítiques: ¿podria tractar-se d'un centre de culte religiós? A aquest propòsit assenyalem que la petjada està orientada cap a orient just al punt on cada matí el sol surt per darrera de la muntanya i il·lumina la roca amb els seus raigs. ¿O tal vegada es devia tractar d'un centre astronòmic del qual es poden haver perdut d'altres component lítics? Com a detall anecdòtic hem comprovat sobre el mapa que l'orientació de la petjada coincideix exactament sobre la vertical de la ciutat de Girona. Per tot el que acabem d'exposar creiem que la famosa petjada del diable de Sant Hilari Sacalm podria tractar-se d'una mostra d'art prehistòric, una forma de gravat rupestre, si bé no en tenim pas proves concloents i avancem aquesta idea com a pura hipòtesi, ja que en aquest article només volíem demostrar, aportant-hi la nostra petita experiència, el fons real que enclouen moltes llegendes, i la utilitat d'aquestes fonts en la recerca de restes arqueològiques.

Tal vegada si els nostres excursionistes en les seves freqüents sorti-

fig. núm. 1

fig. núm. 2

fig. núm. 3

des recollissin en un documentat resum totes les llegendes que encara persisteixen a moltes regions, aconseguiríem de reunir un important lle-

gat dels segles, l'estudi i la comprovació sistemàtica del qual ens podria dur a importants descobertes arqueològiques.

CRÓNICA DEL CENTRE

Fèlix Duran i Cañameras (1889-1972)

El dia 29 de novembre propassat ha mort Fèlix Duran i Cañameras, que durant seixanta-quatre anys va viure intensament la vida del Centre, en el qual havia ingressat com a soci l'11 de novembre de 1907.

La seva activitat com a dirigent va desenvolupar-se en dues etapes, una primera entre els anys 1914 a 1920, en la qual va ocupar els càrrecs de bibliotecari i secretari segon de la Junta Directiva. Una segona entre el 19 de maig de 1947 i el 6 de juliol de 1964, en la qual va ocupar per espai de 17 anys la presidència de la Secció de Ciències i Arts, que havia fundat per encàrrec del senyor Lluís de Quadras, aleshores president del CEC, com a secció successora de les antigues seccions científiques desorganitzades des de l'any 1939. D'aquesta secció fou president honorari fins al dia de la seva mort.

Com a president de la Secció de Ciències i Arts va portar a terme una tasca molt important. A la vegada en fou organitzador i estructurador de les seves activitats, les quals, en línies fonamentals, són les mateixes que s'han portat a terme per l'espai dels seus 25 primers anys d'activitat: excursions, que tenen com a finalitat la visita d'una contrada o d'un monument històric; visites a museus i col·leccions; activitats del grup de dibuix i pintura. Els cursets i les conferències donades a la nostra sala d'actes foren les primeres en la nostra llengua, després del trasbals de l'any 1939. Així mateix, el butlletí interior de la secció fou redactat en català. El prestigi del Centre va fer que molts centres excursionistes reprenguessin les seves tasques de divulgació científica iniciada amb tant d'encert pel doctor Fèlix Duran i Cañameras. A més, es va portar a terme una altra tasca, la redacció d'una nova edició del **Diccionari nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya**, obra que tot i les seves possibles falles, és essencial i bàsica no tan sols per als excursionistes, sinó també per a tots els estudiosos de la geografia de Catalunya.

Fèlix Duran i Cañameras era doctor en Filosofia i Lletres i en Dret, fou, professionalment, funcionari del Cos Facultatiu d'Arxius i Biblioteques i va ocupar entre altres càrrecs el de director de la Biblioteca Universitària de Barcelona, càrrec que ocupava a la seva jubilació

administrativa (1959). La seva vàlua científica li fou reconeguda essent nomenat membre, entre altres, de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Acadèmia de Jurisprudència de Catalunya, del Col·legi de Doctors del districte universitari de Barcelona. De totes aquestes institucions en fou membre de les juntes de govern.

La seva projecció d'home públic no va manifestar-se solament en aquestes institucions científiques, sinó també com a vocal de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i com a president del Partit d'Unió Democràtica de Catalunya. Aquestes activitats li varen restar possibilitats d'actuació en el Centre, però no de continuar col·laborant en el seu Butlletí.

Com a historiador i especialitzat en l'estudi del dret, fou col·laborador de les revistes següents: «Revista Jurídica de Catalunya», «Estudis Universitaris Catalans», «Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics», «Butlletí Arqueològic» (Tarragona) i «Santes Creus» (Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus), entre altres. Hem de destacar entre els seus treballs d'investigació: **Notas arqueológico-históricas sobre los Castillos Feudales de Cataluña** (1914); **El Señorío de Castellvell** (1927); **La escultura medieval catalana** (1927);

El Palau de Justicia de Barcelona i els seus arxius (1932); **El colegio de escribanos de número y de mandamiento de Barcelona** (1947); **Notas para el estudio del notariado catalán** (1955).

Part d'aquesta tasca d'erudit la va donar a conèixer mitjançant la publicació d'interessants treballs en el nostre Butlletí del Centre fins a l'any 1938: **L'antic Palau Reial de Barcelona** (1937); **El Castell de Centelles** (1928); **El Castell de Prenafeta** (1921); **La ciutat de Tortosa** (1915); **Divisió de Catalunya en el Decret de Nova Planta** (1936); **Escultura funerària medieval** (1934); **El Marquesat de Martorell** (1928); **Rosanes** (1931); **La vila de Martorell** (1928).

Descansi en pau el consoci, el director, l'home públic i sempre bon i amant company de les nostres activitats excursionistes fins a la vetlla del seu traspàs.

Centenari del naixement de Francesc Maspons i Anglasesell

A la darrera de l'any passat, se'n complien els cent de la naixença de Francesc Maspons i Anglasesell, un dels homes més representatius del nostre país i un dels membres més rellevants de la nostra entitat.

Havia nascut, per tant, l'any 1872, és a dir, quatre anys abans de la constitució de l'Associació d'Excursions Catalana, a la qual ingressava com a soci, l'any 1879. En morir, l'any 1966, ostentava el número 1 en la llista de socis del Centre. Podríem dir, doncs, que gairebé tota la història dels primers cent anys de la nostra entitat, que aviat commemorarem, fou viscuda per Maspons i Anglasesell. Però no d'una manera passiva o expectant, sinó amb plena dedicació entusiasta i activa, amb il·limitada consagració, amb inextingible amor.

A 22 anys, l'any 1899, ocupava el càrrec de vocal de la nostra Junta Directiva. L'any 1914 era elegit vice-president i el 1925 passava a ocupar la Presidència, en la qual havia de perdurar fins a l'any 1931. Entre el seu enorme índex bibliogràfic figura una obra emotiva i inoblidable, **Records d'excursió**, publicada l'any 1951, en la qual evoca les ja llunyanes remembrances dels seus temps d'excursionista.

La seva projecció com a jurista, polític i sociòleg és prou coneguda perquè calgui fer-ne menció ací. Sens dubte, però, el que més plauria a Francesc Maspons que diguessin d'ell és que fou un gran

català. I nosaltres podríem afegir-hi que fou un gran català que portà al cor fins als darrers moments l'amor per aquest nostre Centre Excursionista de Catalunya que ell havia vist néixer, pujar i prendre ufana.

Cent anys de la naixença de Francesc Maspons. També gairebé cent, de la fundació de la nostra entitat. Poques vegades ha existit entre una figura i una institució, un paral·lisme més emotiu.

Voium 18 de la revista «Speleon»

La revista «Speleon», fundada en 1949 pel doctor Llopis Lladó a la Universitat d'Oviedo, va ésser el reflex de l'espeleologia científica del nostre país i una de les publicacions de més prestigi europeu. Amb la pèrdua del doctor Llopis, «Speleon» va ser cedida al Centre Excursionista de Catalunya per a la seva continuació.

Fins al moment el C.E.C. n'ha publicat dos volums, el 17 i el 18. El darrer, corresponent a l'any 1971, acaba d'aparèixer i consta de 12 treballs que tracten els diferents aspectes de les ciències espeleològiques. Inicia el volum l'estudi de dues coves volcàniques d'Islàndia, país del foc i del gel, a càrrec del doctor Joaquim Montoriol Pous i Jordi De Mier. Aquestes coves es troben desenvolupades en laves basàltiques i tenen un recorregut una de 1810 metres i l'altra de 810. El treball està il·lustrat amb un plànol topogràfic, diversos esquemes i 4 fotografies.

Segueix un estudi de bioespeleologia, per Traian Ceuca, de la Facultat de Ciències Naturals de Cluj, Romania, sobre els iúlids cavernícoles d'Espanya que encara no havien estat estudiats. El material descrit forma part de la col·lecció bioespeleològica de l'Institut d'Espeleologia «Emili Racovitza», de Cluj. Aquest treball aporta el descobriment de diversos gèneres, espècies i subespècies nous a la Península. Està il·lustrat amb 12 dibuixos.

També, de bioespeleologia, hi ha inserit un treball d'Oleguer Escolà sobre la troballa d'un nou esgarbat cavernícol (Speonomus) a finals de 1969, al sector d'Oliana, per un equip de l'E.R.E. La descripció del troblol va il·lustrada amb dos dibuixos.

Continuen els treballs del grup EST, de Mallorca, sobre les coves de l'illa de Dragonera, explorades durant la campanya de 1971. Àngel Ginés hi fa una relació de cavitats acompanyades de la seva topografia. De totes elles, pot ésser la més interessant la cova de Sa Font. J. Ginés en tracta els diferents aspectes: gènesi,

descripció, dades climàtiques i topografia. J. J. Egozcue descriu i estudia el con de procedència alòctona i alguns mecanismes gliptolítogènics de la mateixa cova. La nota arqueològica va a càrrec de J. A. Encinas, que descriu els materials (ceràmiques modernes, àrabs i medievals) i els situa entre el segle V abans de C. i el IV després de C.

Un article sobre gravats rupestres en un avenc de Pollensa, per J. A. Encinas, aporta una cronologia relativa pels signes d'aquest estil a Mallorca.

S'inclou un petit comentari sobre l'estat de destrucció en què es troben les pintures rupestres de l'art llewantí, per R. Viñas, que pren com a exemple tres abrics del barranc de la Valltorta (Castelló).

Segueix un altre article sobre la cova de les Encantades, de Francesc Martí i R. Viñas, que exposen el material antropològic corresponent a onze individus junt amb material arqueològic que situen aquesta cova sepulcral dins l'Edat del Bronze mitjana i final.

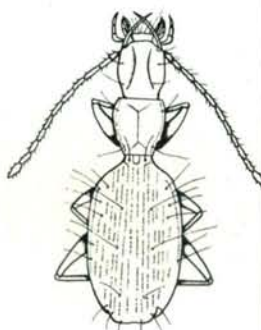
Tanca aquest volum un recull de bibliografia espeleològica catalana per J. Ullastre. Versa sobre espeleologia general, espeleologia física, bioespeleologia i paleontologia, des dels inicis fins a 1969. El treball està dividit en tres parts: a) relació bibliogràfica per autors, b) introducció i dades complementàries, c) índex ideològic, geogràfic i cronològic.

SPELEON

Centre Excursionista de Catalunya

Barcelona

speleon
Tomo 18
1971

El present volum 18 consta de 150 pàgines i el seu preu és de 200 ptes. per al públic, 170 per als sòcis, i 300 a l'estranjer.

Hem de recordar que el volum 17, publicat en 1970, té un preu de 100 ptes. menys.

Comissió de Publicacions

La història de la tasca editorial del Centre Excursionista de Catalunya des dels llunyans anys quaranta fins a l'actualitat, s'centra, en bona part, en la figura d'Agustí Jolis i Felisart.

Col·laborador en les primeres publicacions aparegudes en els anys inicials de la nostra postguerra, singularment en el «Boletín de la Sección de Montaña y CADE», antecessor immediat de la revista «Montaña», de la qual fou director durant un llarg i brillant període; autor de guies de muntanya que comprenen la major part del Pirineu, sèrie iniciada l'any 1950, amb el volum «Alt Bergadà i Cardener», i seguida per «La Cerdanya», «Posets-Maladeta» i «Pallars-Aran» i «Pedraforca»; president de la Comissió de Publicacions de la nostra entitat durant molts anys. Heus ací un breu índex de l'activitat publicista d'Agustí Jolis dins del Centre.

Avui, el nostre il·lustre consoci deixa la presidència de la Comissió de Publicacions per motius professionals que li impedeixen de dedicar-hi l'atenció que ell desitjaria. Sortosament, però, continuarà treballant en la preparació de noves guies de muntanya i assessorant amb el seu consell i la seva experiència la tasca de la Comissió.

La Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya, en aquesta avinentesa, desitja palesar a Agustí Jolis el seu més profund agraïment, alhora que posar la seva figura entusiasta i ben nemèrita com a símbol i exemple.

Per substituir-lo al front de la Comissió de Publicacions, la Junta Directiva ha nomenat Josep Girona i Casagran, que n'havia ocupat durant un temps el càrrec de secretari.

Films amateurs: «Els raiers» i «L'Alguer»

De la «V Competició filmica per a socis del CEC», convocada per la Secció de Cinema Amateur del Centre, ens sentirem atrets per l'anunci de dos films que despertaren el nostre interès, des del punt de vista històric, geogràfic i excursionista: **Els raiers** i **L'Alguer**.

Els raiers és un film de bona qualitat, en què se'ns presenta, molt ben documentat, un antic ofici, ja desaparegut,

Un moment del descens d'un dels dos últims raïers del Pirineu per les aigües de la Noguera Pallaresa, el qual ha estat recollit en el film "Els raïers". ▼

foto: M. Umbert

i amb el qual es reviu, doncs, un passat que ja no tornarà més. Remetem el lector a l'àmplia informació que darrerament ha donat la nostra revista sobre aquest tema (veg. «Muntanya», agost, pàg. 149, i octubre, pàg. 197).

El film recull esplèndides imatges amb un ritme cinematogràfic excel·lent, i els protagonistes, únics supervivents de la professió i autèntics tipus característics de les valls pirinenques, duen a terme el seu paper d'una manera tan natural com espontània. El tema, rigorosament inèdit en filmografia, desvetlla en l'espectador una atenció tensa, de la qual no es pot alliberar fàcilment. A l'interès documental s'afegeix la sensació d'aventura, de la lluita apassionada amb les forces de la naturalesa. La cadència del film, el moviment, les successives seqüències, els enquadraments, les aproximacions, els primers plans, han estat combinats en un esplèndid muntatge, en el qual solament l'ull d'un expert pot endevinar el malabarisme amb què s'ha retallat i intercalat la pel·lícula de moltes hores de filmació, i la malícia amb què s'han combinat els fragments de les diverses màquines, a fi de dissimular-ne les desigualtats cromàtiques. Justament el fet que aquestes desigualtats passen gairebé desapercebudes, és el que fa adonar dels esforços i del mèrit d'un bon equip ben conjugat que ha permès aquesta petita meravella.

L'interès del film, que no decau en cap instant, és realçat per la perfecta sonorització d'un acompanyament musical molt encertat, així com d'uns comentaris servits amb una dicció i una fonètica impecables. Així s'ha aconseguit la creació d'un ambient òptim, en el qual se'ns mostren unes imatges que ens expliquen tot el procés del treball dels raïers, amb l'ajuda dels comentaris que ens permeten d'escoltar un enfilall de mots propis d'aquest antic ofici, condemnats, irremediablement, a desaparèixer. Així podem veure des de la **picada** o tala dels arbres als boscos pirinencs la **tirada** o arrossegament dels troncs per les cavalleries muntanya avall, la **barranquejada** o conducció dels troncs per un rierol, fins a la construcció i la navegació fluvial dels raïers cap a les terres baixes, etapes finals en què entraven en joc les arriscades funcions de la professió de raier. Al nostre parer, aquest film ha aconseguit plenament el seu propòsit: deixar-nos un document perdurable, de gran interès etnogràfic, i de bona qualitat, que tant pels seus valors cinematogràfics com documentals, recomanem de veure a tots els qui encara no n'hagin tingut l'ocasió. Felicitem des d'aquí llurs autors.

L'**Alguer**, altre film presentat a la competició que, pels seus valors, mereix també el nostre comentari, és un bon documental, una obra reeixida que presenta, amb perícia i amor, la ciutat de

parla catalana de l'illa de Sardenya. En destaca la bellesa de la fotografia i del colorit, captat en l'ambient netament mediterrani de la ciutat i dels seus voltants. Les lluminoses imatges d'aquest film ens transporten en aquest paradís que és l'Alguer, i ens el fan desitjar, paradís, certament, ben real, amb un encís que el film ha sabut captar i que no deixa insensible cap espectador.

Al costat d'excel·lents primers plans de la ciutat, espurnejats de detalls plens d'humanitat, cal remarcar les grans visions panoràmiques, les vistes del camp amb interessants restes arqueològiques, i també els detalls mariners d'una costa espadada on no falten coves misterioses i fascinants. L'autor ha sabut fer anar el seu aparell amb dinamisme i placidesa alhora i ha aconseguit uns efectes insospitats, un color suau i violent ensem, una cadència fílmica excel·lent i ha realitzat un bon muntatge que acompanya un fons musical molt encertat, amb belles cançons cantades en alguerès. L'**Alguer** és, alhora, un tribut d'homenatge als germans algueresos que tenen la nostra mateixa parla i un bon film que recomanem a tothom.

Volem acabar aquestes notes instant perquè aquests films i tots els de la mateixa naturalesa siguin passats en unes sessions a l'abast de tots els socis dins dels programes d'activitats del Centre. Una selecció acurada de films d'alt interès documental i cinematogràfic que posessin en relleu tots els aspectes del nostre país, creiem que tindria molt bona acollida. La Secció de Cinema Amateur, que ha sabut distingir aquestes dues pel·lícules amb el primer i el segon premi, té prou competència per a tirar endavant aquestes sessions que el públic, certament, no deixaria pas d'agair.

Josep Lladó i Majoral

FITXA TÈCNICA

Els raïers. Film de Finita Umbert i Josep-Jordi Queraltó. Text i coordinació de Ramon Canals i Guílera. Narració d'Ernest Serrahima. Filmació en color Super 8. Durada de la projecció, 25 minuts.

L'Alguer. Film de Joan Capdevila i Nogué. Guió de Pere Català i Roca. Narració de Xavier Dotó. Il·lustrat amb cançons de l'Alguer. Filmació en color i 16 mm. Durada de la projecció, 22 minuts.

Una bella vista de l'Alguer, la ciutat de Sardenya de parla catalana, que ha servit de tema per a una excel·lent pel·lícula de Joan Capdevila. ▼

Albert Pèlach, del CEC, dalt del pòdium com a tercer classificat en una de les curses de la "Jean Bouin". ▼

foto: Català Roca

Secció de Cinema Amateur

MUNTANYA I CINEMA. — Per 21 vegada es convoca a Trento (Itàlia) el Festival Internacional del film de muntanya i de l'exploració, que tindrà lloc del 29 d'abril al 5 de maig de 1973. (Els films han d'estar a mans de la direcció el 25 de març.) Podeu consultar-ne el llarg reglament a la Secció de Cinema. És obert als productors i als amateurs, però hi ha un premi «Mario Bello», només per a films de 16 mm, realitzat per un alpinista o per un cineasta amateur i el contingut del qual —sense deixar de banda les qualitats de realització— s'inspira en la finalitat del Club Alpino Italiano, que és la de promoure l'alpinisme en totes les seves manifestacions i el coneixement i l'estudi de la muntanya.

Els films de muntanya, pel seu contingut, hauran d'oferir una contribució al coneixement i la valoració de la muntanya, en tots els seus aspectes: l'alpinisme, les expedicions, l'espeleologia, els esports de muntanya, la geografia, la flora, la fauna, els habitants i llurs activitats, les cultures, la indústria, el turisme, la caça, la pesca, la història, les llegendes, el folklore, etc.

Els films d'exploració hauran de donar testimoni d'una expedició a llocs poc coneguts, o bé documentar una recerca sobre aspectes físics, ecològics o arqueològics de la terra, que continguin un interès científic.

D. de C.

Activitats atlètiques de la Secció d'Esquí

El Club d'Esquí de Catalunya, cada temporada, abans de l'arribada de la neu, programa una sèrie d'activitats atlètiques i gimnàstiques a fi de posar en forma el cos i l'esperit dels corredors i dels futurs esquiadors. Enguany, a més dels entrenaments al gimnàs Pòdium i a l'estadi Maurici Serrahima, de Montjuïc, s'han fet unes sortides al camp per practicar *cross*. Això ens va fer pensar que podríem organitzar unes proves atlètiques a fi de reunir la majoria dels corredors d'esquí abans de la temporada i donar-los l'al·licient d'una competició. I així vam muntar una cursa, durant el mes de novembre, a la Seu d'Urgell. Per la seva banda, la U.E.S., de Sabadell, igual que els anys anteriors, hi va organitzar la seva i el Club Muntanyenc de Sant Cugat del Vallès n'hi va muntar una de relleus, però el mal temps no va permetre que es realitzés.

Com que aquesta temporada ha costat d'arribar la neu, vam decidir de seleccionar un equip d'atletes esquiadors i participar a la XLVIII Edició del Gran Premi «Jean Bouin», en la sèrie de debuts, a fi de poder comprovar el nivell en què es trobaven els nostres corredors. Va ser una bona experiència, ja que tots els que hi van participar van quedar molt satisfets.

A continuació publiquem els resultats de les proves en què hem intervingut en aquest avanç de la temporada d'esquí:

I Cross per a esquiadors «Sant Ermenegol», celebrat a la Seu d'Urgell el 5 de novembre de 1972, organitzat pel C.E.C. Cursa de 5.000 m, per a més de 18 anys: 1 A. Martínez, Terrassa E.C.; 2 I. Domenjó, C.E.C.; 3 C. Udina, C.E.C. Cursa de 2.500 m, de 15 a 17 anys: 1 A. Antich, C.E.C. Cursa de 1.500 m, de 12 a 14 anys: 1 F. Ballester, 2 C. Dalmau, C.E.C., 3 M. Barcons. CE. Berguedà. Cursa de 800 m, de 10 a 11 anys: 1 L. Córdoba, 2 A. Dalmau, C.E.C., 3 J.M. Sanvicente, 4 J. Matamales, C.E.C. Cursa de 600 m, de 8 i 9 anys: 1 J. Marcos Caminal, C.E.C., 2 J. Salses, 3 M. Martín. Cursa de 400 m, de 6 i 7 anys: 1 J. Pérez Nievas, 2 Joan Dalmau, C.E.C., 3 V. Antich.

IV Cross dels Esquiadors, celebrat a Sabadell, organitzat per la E.E.S. Seniors: 1 A. Martínez, C.E.T., 2 J. Arnau, A. E.I., 3 I. Domenjó, C.E.C. Seniors alpins: 1 M. Moll, C.E.C., 2 N. Forcada, C.E.C., 3 J. Albertí, C.E.C. Juniors: 1 A. Pèlach, C.E.C., 2 A. López, C.E.C., 3 J. M. Martín, A.E.I. Femenines: 1 M. Elena Sintès, C.E.C., 2 M. Carme Vilà, C.E.C., 4 L. Casal, A.E.I. Infants (14 anys): J. Carrasco, U.E.S., 2 J. Riba, U.E.S., 3 M. Clarassó, A. E. Sarrià. Femenines (14 anys): 1 D. Alvarez, 2 M. Clarassó, 3 S. Vilar. Infants (12 anys): 1 J. A. Vilar, A.E.S., 2 X. Busqué, C.E.C., 3 A. Sallent, U.E.S. Femenines (12 anys): 1 M. Sallent, U.E.S. 2 M. Sallent, U.E.S.

XLVIII Gran Premi «Jean Bouin». Els participants del Centre hi van obtenir les

foto: A. Torcal

classificacions que indiquem a continuació: Debutants 1953 i anteriors, 2.500 m: 11 Miquel Coll, 20 Miquel Caminal, 22 Antoni Vicente, 26 Jordi Alberti, fins a 51 classificats. Debutants, 1954 i 1955, 2.200 m: 3 Albert Pélach, 17 Isidre Busqué, fins a 54 classificats. Debutants, 1956 i 1957, 2.000 m: 31 Josep Ausàs, 101 Xavier Fruitós, 119 Xavier Beltran, fins a 145 classificats. Femenines, 1956 i anteriors, 1.000 m: 14 M. Elena Sintas, 49 M. Carme Vilà, 52 Montserrat Díaz, fins a 64 classificats. Alevins, 1960, 850 metres: 129 Raimon Fruitós, fins a 400 classificats.

Consell de La Molina

XALET DE LA MOLINA PREUS D'ALLOTJAMENT PER PERSONA

(Pensió completa):

Habitació de 2 llits (amb dutxa): 335 pessetes.

Habitació de 2 llits (sense dutxa): 300 pessetes.

Habitació amb lliteres: 275 pessetes.

Lliteres (cortinetes): 200 pessetes.

En aquests preus estan compresos tots els impostos.

FORFAITS QUE OFEREIX EL XALET DE LA MOLINA

Tipus «POPULAR». — Estada al Xalet des del sopar d'un diumenge fins al dinar del diumenge següent. Ús il·limitat de les instal·lacions mecàniques d'elevació de TEPESA. Tres hores diàries de classes d'esquí.

Preu per persona amb habitació de lliteres: 3.385 pessetes.

Tipus «NORMAL». — Estada al Xalet des del sopar d'un diumenge fins al dinar del diumenge següent. Ús il·limitat de les instal·lacions mecàniques d'elevació de TEPESA. Tres hores diàries de classes d'esquí.

Preu per persona amb habitació de dos llits: 3.750 pessetes.

Tipus «ESPECIAL». — Estada al Xalet des del sopar d'un diumenge fins al dinar del diumenge següent. Ús il·limitat de les instal·lacions mecàniques d'elevació de TEPESA. Tres hores diàries de classes d'esquí.

Preu per persona amb habitació de dos llits amb sanitari: 3.915 pessetes.

En el moment de fer la inscripció es facilitarà una foto carnet, i es farà efectiva la totalitat del preu del forfait.

Aquests forfaits no són vàlids durant

les èpoques de NADAL-REIS ni de SETMANA SANTA.

Consell de Salardú

XALET «JULI SOLER I SANTALÓ»

Els preus d'aquesta temporada 1972-1973 seran els següents:

Per persona i dia: Habitació 2 llits, 235 pessetes; habitació 4 lliteres, 275 ptes.

Totes les habitacions tenen dutxa, lavabo i aigua freda i calenta.

El servei de dormir, o el de restaurant, que quedi per facturar després de l'última pensió completa, serà facturat com segueix:

Dormir: 80 ptes. — Esmorzar: 30 ptes.

— Dinar: 125 ptes. — Sopar: 100 ptes.

Sempre que sigui necessari, i a criteri de la Direcció del Xalet, el servei al restaurant serà pel sistema de «self-service».

Si el soci vol dinar al restaurant de «Baqueira 1800», el director del Xalet, senyor Perea, li lliurarà un tiquet per valor de 125 pessetes, i el preu de la pensió li serà augmentat en 40 pessetes. Si el servei de restaurant que utilitzi el soci té un cost superior, aquest haurà de pagar la diferència directament al restaurant «Baqueira 1800».

FORFAITS QUE OFEREIX EL XALET «JULI SOLER I SANTALÓ»

Tipus «XALET». — Estada al Xalet des del sopar d'un diumenge fins a l'esmorzar del diumenge següent:

Preu per persona

Habitació amb lliteres: 1.830 ptes.

Habitació amb dos llits: 2.150 ptes.

Tipus «ESPORTIU». — Estada al Xalet des del sopar d'un diumenge fins a l'esmorzar del diumenge següent, exceptuant el dinar, que serà efectuat a la cafeteria «Baqueira Cota 1.800». Ús il·limitat de les instal·lacions mecàniques d'elevació de TEVASA.

Preu per persona

Habitació amb lliteres: 3.270 ptes.

Habitació amb dos llits: 3.590 ptes.

Tipus «ESQUÍ». — Estada al Xalet des del sopar del diumenge fins a l'esmorzar del diumenge següent. Participació dels serveis de TEVASA, que inclouen l'ús il·limitat dels mitjans d'elevació, 4 hores diàries de classes —2 al matí i 2 a la tarda— actes diaris conjuntament amb al-

tres cursetistes, dinar al restaurant cafeteria «Baqueira Cota 1.800 o 2.200».

Preu per persona

Habitació amb lliteres: 5.195 ptes.

Habitació amb dos llits: 5.335 ptes.

En el moment de fer la inscripció es facilitarà una foto carnet, i es farà efectiva la totalitat del preu del forfait.

Aquests forfaits no són vàlids durant les èpoques de NADAL-REIS ni de SETMANA SANTA.

crònica

Coronament de l'Operació Montserrat del Club Muntanyenc Sant Cugat

L'escalada, a Sant Cugat del Vallès, ha comptat sempre amb bons adeptes. Al nucli dels primers anys de la postguerra, constituït per Barberà, Zanini, Ferrés, Segalés, Estrems i altres, s'hi anaren acoïbant altres noms que, a semblança del GAM del Club Muntanyenc (en rigor es tractava d'una delegació del Club Muntanyenc Barcelonès), participaven en el manteniment d'aquesta modalitat esportiva a la població del monestir.

El 1968 assenyala, però, per als escaladors del GAM de Sant Cugat, l'inici d'un treball metòdic i sense precedents, consistent a assolir tots els cims de Montserrat, amb la qual cosa s'inicia un ordenat pelegrinatge per totes les agulles i agulletes, que hauria d'acabar cinc anys més tard, justament el 12 de novembre de 1972, en què una escalada col·lectiva i una missa de campanya, posaren punt final a aquesta anomenada «Operació Montserrat».

Com a peoners o capdavanters d'aquesta operació cal esmentar Josep Barberà i Albert Zanini; aquest últim, mort en accident automobilístic, no arribà a veure l'obra acabada i, per això, el simbolisme de l'acte del 12 de novembre, a més de la dedicació a la muntanya i de la celebració per haver pujat a tots els cims, representà alhora l'homenatge, senzill i afable, a l'amic perdut.

La commemoració es dividí en dues parts: a la primera, s'efectuà l'escalada a l'agulla Zanini on, amb la benedicció prèvia dels banderins de les entitats col·laboradores, s'instal·laren aquests, al cos-

durant una colla d'anys, cosa que li ha permès d'adquirir un coneixement molt particular d'aquesta muntanya. No fa gaire, Josep Barberà fou entrevistat per un diari de Barcelona, sobre els seus projectes i les seves intencions, i va tenir ocasió de formular àmplies respostes a aquest propòsit. A la revista «Muntanya», comptem en Josep Barberà com un dels nostres amics, i sabent el copios material, que podríem qualificar d'exhaustiu, que ha recopilat al llarg dels anys, referent a les escalades a Montserrat, desitjariem veure'l publicat, ja que enriquiria d'una manera definitiva l'història excursionista montserratina, tal com molt bé diu el nostre col·laborador David M. Aloy.

Una bella iniciativa en favor de l'esquí de fons

(De la revista «Ski Français»)

Del 28 d'octubre al 6 de novembre, ALPEXPO i la Fira de Tardor de Grenoble, saló monogràfic dedicat als esports de muntanya, acolliren dins la gran exposició l'operació de promoció i divulgació de l'esquí de fons i de travessia.

Aquestes disciplines, van ser reconegudes pel públic francès, després que els Jocs Olímpics d'Hivern es celebraren a Grenoble; varen ésser l'ocasió de presentar les magnífiques possibilitats d'aquest esport d'excepció que és l'esquí de fons, que va desvetllar un gran interès a través de l'esmentada fira.

És veritat que aquestes belles modalitats resten una mica relegades davant l'esquí alpi. Per la manca de publicitat o d'informació suficient, l'aficionat als esports de la neu troba a faltar unes respostes a les preguntes següents:

- Fins a quina edat es pot practicar l'esquí de fons i de travessia?
- N'és difícil, l'aprenentatge?
- Quant de temps es necessita, per a dominar-lo?
- Hi són indispensables, les lliçons?
- On es pot practicar?
- Com s'ha d'anar vestit?
- Quin material s'hi utilitza?
- Quins són els preus d'aquest material?

L'objectiu d'ALPEXPO va ésser de respondre a aquestes i moltes altres preguntes en què el públic estava interessat.

D'altra banda, la F.F.S. va informar, al stand que hi tenia reservat, les diferents

facetes que presenta l'esquí de fons, com ara les pistes senyalitzades, difícultats, quilometratge, estat de la neu, etcètera. Donà també informació de les estacions que comptaven ja amb recorreguts marcats per al turisme, i així mateix informava de les curses d'esquí de travessia, tant alpi com nòrdic, arreu de les muntanyes de França.

Gràcies a la intervenció de la direcció departamental de la Joventut i dels Esports i del Comitè Regional de la Federació Francesa d'Esquí, es va muntar un circuit de fons d'uns 200 m amb pujades i baixades, revolts i plans, que constituïa un recorregut natural entre pins i branques, com si fos en plena naturalesa, dins mateix del Palau de la Fira, i que va ser muntat amb la col·laboració del servei forestal francès.

La informació tècnica d'aquesta disciplina anava a càrrec de monitors de l'Escola d'Esquí, que aconsellaven els joves i grans que volien iniciar-s'hi. Es van fer demostracions per campions d'aquestes especialitats i un equip de duaners presentaren el «Biathlon», disciplina olímpica no gaire coneguda, que ajunta les curses de fons d'esquí amb el tir de fusell al blanc.

* * *

Com podem veure, a França i als països centro-europeus dedicats especialment a l'esquí alpi de velocitat, es decanten últimament per incloure a les seves estacions de muntanya l'esquí nòrdic amb el qual troben identificades moltes

tat del signe de la pau. També s'efectuà una escalada col·lectiva a l'agulla de la Benedicció, al costat de la dedicada a Zanini.

Més tard a can Jorba, mossèn Lluís Caparrós celebrà la missa, cantada pels assistents. Al final, i després de dirigir uns mots als concurrents, el president del Club Muntanyenc de Sant Cugat, senyor Gifra, oferí una placa d'argent a Josep Barberà, cap de l'Operació, el qual agrai el gest a la vegada que donà les gràcies també als qui l'havien ajudat, i a aquest propòsit, esmentà en Segalés, en Ferrés, l'Estrems i altres, com a peoners de l'escalada moderna a Sant Cugat.

A la tarda, després de dinar, s'entonà el Cant dels Adéus, amb la qual cosa es donà per acabada la celebració, a la qual vam veure representats els més importants grups d'escalada de Catalunya. Pel CADE, del Centre, hi vam veure, entre altres, l'Aspachs, en Kildo, en Gil, en Nieman...

Ara, cal esperar veure reflectida en un resum escrit, la totalitat d'escalades efectuades per aquest entusiasta grup d'escaladors de Sant Cugat, els quals cal felicitar per la tasca continuada i ben feta.

David M. Aloy

N. de la R. — Voldriem aprofitar l'ocasió per a destacar la personalitat de Josep Barberà que, com a capdavanter, ha dut a terme, amb els seus amics de Sant Cugat del Vallès, l'Operació Montserrat,

simes persones, ja que aquesta modalitat serveix per a un relaxament de l'esperit i constitueix un dels esports més complets practicats en plena naturalesa i està a l'abast de totes les edats.

Esperem que les nostres autoritats esportives aprofitin les experiències dels nostres veïns per incrementar molt més aquesta forma de viure i gaudir damunt uns esquís de fons i de travessia.

Antoni Torcal

Neus de França

Sota el patrocini del cònsol general de França a Barcelona i els serveis oficials del Turisme Francès i la direcció dels magatzems «El Corte Inglés», a la dareria de l'any passat fou presentada, en aquest establiment comercial, una reunió d'informació de les estacions franceses d'esports d'hivern, presidida per una delegació d'Union Ski France, i a la qual foren convidats els mitjans d'informació, les agències de viatge i el Centre, amb la seva Secció d'Esquí i la revista «Muntanya».

Sense insistir en l'aspecte de promoció dels centres d'esquí de França, objecte principal de la reunió, no volem deixar de fer-nos ressò dels parlaments —i del col·loqui a què després se sotmeteren— dels representants francesos, entre els quals hi havia els nostres bons amics senyor Terzano, delegat del Turisme Francès a Barcelona, senyor Soler, delegat de Font-Romeu i senyor Janel, dels Pirineus Centrals.

El senyor Soler, amb la seva simpatia habitual, i amb el seu català del Rosselló, tan agradable de sentir, va contestar a diverses preguntes que li foren fetes, una de les quals es referia al projectat túnel de Puimorens. El senyor Soler digué que aquesta obra s'havia inclòs a l'actual pla de desenvolupament francès i, en conseqüència, havia d'estar llesta en 1976. En ser-li demanat si aquesta obra anava coordinada amb les possibles obres del túnel del Cadí, va contestar que el del Puimorens s'acabaria a la data prevista, al marge de l'execució d'aquell altre que en constituïria el lligam lògic. Pel que fa a l'estació del Puigmal —versant cerdà francès— digué que s'havien enllestit dos aparcament per a cotxes, que s'estudiava la construcció d'un telesquí al Puigmal i que creia que en 1973 aquella estació podia entrar en funcionament.

La informació sobre els Pirineus Centrals ens fou donada pel senyor Janel, el qual ens informà sobre el túnel de

Bielsa, en què, per comú acord dels enginyers de les obres dels dos vessants s'havia decidit d'allargar un quilòmetre de protecció, per la qual cosa no s'acabaria fins a la darrereria de 1973.

El delegat de l'estació alpina de la Val d'Isère va explicar àmpliament les facilitats que, de cara a la seva promoció, duen a terme conjuntament amb Union Ski France.

Tots els assistents foren obsequiats amb abundosa documentació gràfica, d'entre la qual destaca el prospecte, de què tinguérem les primícies, imprès per la Confederació de la Neu Catalana, que agrupa les estacions d'esquí de la Catalunya d'administració francesa. Ens sorprengué agradablement de comprovar l'eficiència i l'eficàcia d'aquest esforç mancomunat. I no ens podem estar de pensar quant trigarem encara a veure una cosa semblant que afecti les estacions de la nostra banda, una acció de promoció conjunta que faciliti tota la mena d'informació que aquesta promoció exigeix: escoles d'esquí, instal·lacions mecàniques, hotels, accessos, reserves de lloc, amb les necessàries llistes de preus de tots els serveis.

J. Ll. M.

L'A. E. Talaia ha dit no a l'abocador de Garraf

Referent a la nota que publicàvem el mes de desembre sobre l'abocador de Garraf, hem rebut una carta signada pel president de l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú, que puntualitza que la seva entitat ha pres part activa en la campanya d'oposició al projecte, i diu: «Junt amb la present li enviem informació suficient perquè es faci càrrec que almenys l'A. E. Talaia ha estat conscient del greu perill que amenaça el massís, i ho tenim present tant com a excursionistes com en tant que simples ciutadans de la comarca de Garraf. Possiblement el fet que la nostra actuació no ha traspassat els límits de la informació local, l'hem d'agrair al desinterès que els corresponents dels principals diaris barcelonins han pres per l'assumpte.» Aquí sí que cal fer la salvetat de Josep M. Ràfols, a **TeleXprés**. I segueix: «L'Agrupació ja expressà des del primer dia el seu rebuig al desentertat projecte, quan encara no sabíem ben bé on es pensaven dipositar les escombraries ni si existien lleis o disposicions on recolzar una protesta legal. Li puguem, per tant, que tinguí a bé

de rectificar que, almenys, la nostra Entitat s'ha fet responsable del perill de contaminació que ens amenaça i que amb una actitud ambigua ens hauríem fet còmplices de l'estrall. Lamentem, igualment com vostè, que per ara les altres entitats excursionistes no s'hagin definit sobre aquesta qüestió.»

No cal dir que fem amb goig la rectificació que ens demanen. Esmentem que l'A. E. Talaia ha promogut —o hi ha donat suport— les iniciatives d'informació pública que s'han fet a Vilanova i la Geltrú, com a protagonistes de l'oposició al projecte. Junt amb la carta que parcialment reproduïm, trobem la fotocòpia d'una comunicació de l'entitat a l'Ajuntament de Vilanova, amb segell d'entrada en aquest organisme el 30 de novembre, on s'ofereixen per a prestar suport a qualsevol oposició al projecte i posar-se a disposició del Consistori, com a coneixedors del terreny, i com a entitat vilanovina, esperant que es tingui en compte la seva oposició. Podem veure també una altra fotocòpia de la lletra amb què l'alcalde de Vilanova contesta l'anterior, amb data del 2 de desembre, i on diu que agraeix el desinteressat oferiment amb la seguretat que es tindrà en compte quan n'hi hagi oportunitat.

Se'ns adjunta també un retall de la primera plana del setmanari local, «Vilanova y Geltrú», on Josep M. Ràfols esmenta en un article que «a aquesta ciutat, els primers a preocupar-se pel problema foren els excursionistes, coneixedors del terreny i, per tant, de les possibles conseqüències d'un abocador d'escombraries a la zona. L'A. E. Talaia ha enviat una carta a l'Ajuntament de Vilanova demanant que s'oposi al projecte» (traduït del castellà). Per una altra banda, els butlletins de l'Entitat, de l'agost al desembre, a més de publicar a cadascun d'ells interessants treballs titulats «Apunts d'hidrologia del Garraf», de manera oportuníssima, informen també sobre la trajectòria de l'afer, deixant ben clara la postura oposatòria de l'Entitat.

Que els companys del Talaia no es quedin cridant tots sols en el desert del silenci covard.

Gabriel Jaraba

La mort d'un raier

A 81 anys, el dia 16 de novembre proppassat, va morir d'accident el raier

Antoni Pujol i Serra, de cal Xurit, de Coll de Nargó.

Antoni Pujol, de qui havíem parlat en els nostres números d'octubre i desembre, era un gran raier del Pirineu, fill de raier i nét de raiers, d'un poble on gairebé tothom tenia aquest ofici tan ferreny com arriscat. De vailet ja va baixar dalt d'un rai fins a Tortosa, i va dedicar la meitat de la seva vida a traslladar fusta per la Noguera Pallaresa, el Segre, el Cinca, el Gállego, etc., i arribant després fins a l'Ebre.

Servarem sempre el record del gran Antoni Pujol, car gràcies a ell i d'altres companys seus, tal com ja saben els nostres lectors, l'estiu darrer es van poder construir els dos darrers rais del Pirineu i fer-los baixar per la Noguera Pallaresa. Aquest va ésser el seu darrer goig. A. C. E.

Comissió d'Educació Cívica

Segons que tenim ocasió de comprovar, l'«anti-civisme» no es practica únicament al nostre país, on, malauradament, revesteix unes proporcions considerables, sinó que és també un mal èstès més enllà de les nostres fronteres, tal com ens ho permeten de suposar uns mapes francesos dels Pirineus, editats per l'«Institut Geographique National», en 1971 i 1972, que han estat adquirits pel Centre, on els quals es destaca un requadre molt expressiu, el text del qual conté els següents consells o normes que traduïm a continuació:

«Fotografieu les plantes, però no les colliu.

«Admireu els animals sense molestar-los.

«No us endugueu el gos.

«Escolteu la música de la muntanya.

«Pareu els transistors.

«Enterreu els vostres maldecaps i les vostres deixalles.

«Ni inscripcions ni destrucció.

«Respecteu la Natura.

«Gràcies.»

Celebrem la coincidència de la campanya que duen a terme des de França amb la que ha iniciat el Centre sobre el mateix problema.

Inauguració del refugi de les Perxes (Cabrèrès)

El mes d'octubre de 1972 va ésser pròdig en inauguracions de refugis. Primerament el refugi del GEIEG a Sant Miquel

d'en Bas, més tard el refugi de Colomers (FCM) a la vall d'Aran, i finalment aquest de les Perxes, entre Santa Maria de Corcó i Cantonigròs (29 d'octubre).

Amb la inauguració d'aquest darrer, a càrrec de l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, es completa la petita xarxa de refugis dins la regió del Cabrerès i Collsacabra. (Els altres dos són, el refugi de Barcons, del Club Dinàmic, i l'esmentat del GEIEG a Sant Miquel d'en Bas.)

Cal reconèixer que, en no estar emplaçats estrictament dins la regió pirinenca, aquests refugis del Cabrerès i el Collsacabra no els podem considerar com a veritables refugis; per això la seva designació és de «Refugis-residències», i com a tals cal considerar-los.

A l'acte de la inauguració, que s'inicià amb una missa oficiada pel rector de Cantonigròs, van prendre part, a més del president de l'A.E.E.F., senyor Pi i Tramunt, el senyor Martínez Massó, president de la Federació Catalana, el senyor Masats, president del Comitè Català de Refugis, i el senyor Casadesús, representant del consistori municipal de Santa Maria del Corcó. Diversos grups artístics van amenitzar la celebració amb les seves actuacions.

FITXA TÈCNICA

Alçada: 800 metres.

Situació: És la primera masia a l'inici de la vall de Sant Julià de Cabrera, al peu dels cingles de Cabrera, a 200 m del pont de les Perxes (km 22,500 de la carretera de Vic a Olot) entre Santa Maria del Corcó i Cantonigròs.

Propietat: Sots-arrendat per l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore.

Característiques: Es tracta de la masia de les Perxes, habilitada com a refugi. Consta de planta baixa (vestíbul, menjador, cuina-escó, etc.), i pis (vestíbul, sala, terrassa i cinc cambres amb llits i matalassos d'escuma). A més, hi ha dos serveis amb lavabo, dutxes, etc.

Capacitat: 15 places, amb possible futura ampliació, i 8 places més a l'edificació anexa, destinada a refugi-lliure.

Caràcter: Refugi tancat, amb part lliure (refugi-aixopluc).

Utilització: Excursionistes en poder de la tarja de federat.

Claus i reserves: Local social de l'A.E.E.F., Avinyó, núm. 19, pral., D. Telèfon 231 82 91. Barcelona (2). Dimecres i divendres, de 20 a 21,30 h.

Accessos: Carretera de Vic a Olot, km 22,500. Dos-cents metres de pista, apta per a tots els vehicles, fins al refugi.

Comunicacions: Cotxe de línia (enllaç

amb el ferrocarril) de Vic i Manlleu fins al Pont de les Perxes (Empresa Tous, tel. 45 i 117, de Manlleu).

Els itineraris escollits de R. M.

Sembla ser que darrera aquestes dues inicials s'amaguen els noms de dos excursionistes de la UEC que estan duent una important tasca de recopilació i sistematització d'itineraris. Aquests vénen publicant-se en unes separates de «Senderos», editades per l'ABC de l'UEC, i ara fa poc n'ha aparegut el segon volum (1). Ja en la primera part d'aquesta sèrie d'**Itineraris escollits** poguérem apreciar la qualitat del treball de R. M. La descripció literal dels itineraris és feta amb un afany d'exactitud i amb un sentit del concret poc freqüents entre nosaltres, sense caure en una rigidesa que no permeti una interpretació o modificació ocasional. Però el que ens ha sorprès des del primer moment han estat els gràfics i dibuixos. Aquests són fets amb una claredat i una qualitat que no dubtem a qualificar d'extraordinàries. Creiem que R. M., junt amb Josep Nuet, és el millor dibuixant de muntanya de temes aplicats utilitàriament que tenim.

El mèrit no rau solament en la qualitat del dibuix, sinó en la troballa de saber quines són les il·lustracions que calen a un itinerari. Així, trobem un esquema, a manera de plànol, on no manca ni sobra res, que permet ser utilitzat per si sol o per a ajudar a la lectura del mapa, i després un dibuix en perspectiva de la zona per on transcorre l'itinerari. Aquí veiem l'itinerari en tres dimensions, gairebé com albirat des d'un cim un xic més alt i no gaire llunyà. Veiem cims, turons i cingles per on transcorre el camí, i a sobre traçat el seu itinerari, indicats fins i tot camins secundaris que poden servir per a una retirada eventual. Sense perdre mai el caràcter esquemàtic, és una visió del paisatge del tot adequada, la visió que interessa en el moment de planejar o realitzar un itinerari en funció no sols del seu transcurs, sinó també de tenir una visió de conjunt de les contrades per on discorre.

Pel que fa al contingut de la segona part d'**Itineraris Escollits**, trobem el de Figueró - Cingles de Bertí - la Garriga; Coll de Condreu - el Far - Sallent - Rupit; Matadepera - la Mola - Santa Agnès; Bassegoda - La Comella - Sant Aniol;

Cabrera - Falgars - Hostalets; un pas-seig per Camprodon; Ripollès - Vallespir - Conflent; Montcau - Sant Llorenç - Can Poble; i Aiguafreda - el Montanyà. Tot plegat en resulta una interessant col·lecció que soluciona la planificació de moltes excursions i que fa deixar constància per a una difusió i utilització constant d'uns itineraris, els uns clàssics, d'altres establerts a partir d'aquests. Els **Itineraris Escollits** són un model d'itinerari excursionista i material inapreciable per als cursets d'iniciació a la muntanya i seccions juvenils i infantils, per a ésser realitzats o comentats. La manera de descriure i il·lustrar itineraris de R.M. ha d'esdevenir clàssica.

Gabriel JARABA

(1) **Itineraris Escollits**, per R. M. ABE-UEC. Barcelona 1972.

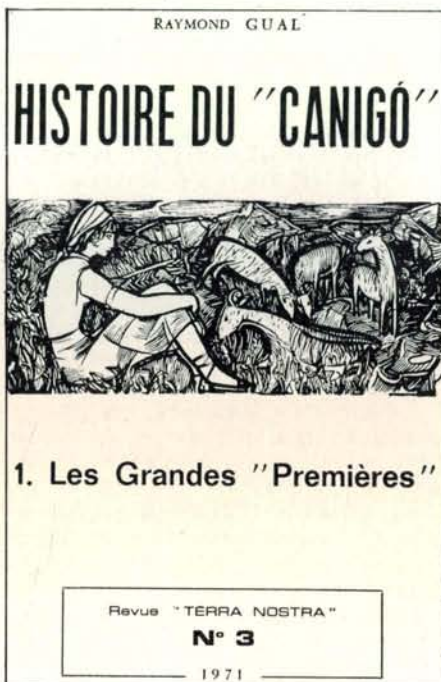
bibliografia

Histoire du Canigó. — Raymond Gual. 47 pàgs. Fotogravats. Prada 1971.

Editat per «Terra Nostra», revista catalana que es publica a la capital del Conflent, arriba a les nostres mans aquest breu però interessant volum, que en realitat constitueix una miscel·lània de temes històrics i esportius, relacionats amb la muntanya mítica del Pirineu rossellonès, i que ofereix un indubtable interès tant per a l'aficionat a les coses de la muntanya, com per als interessats en els temes de la geografia comarcal.

En realitat, es tracta d'una petita monografia del Canigó, que estudia els aspectes toponímics de la muntanya, les cançons que hi tenen relació (la famosa i emotiva de les «Muntanyes Regalades»), els homes del país: pastors, portadors de glaç, traginers, fargaires i serrabigaires. La part més interessant de l'obra, des del punt de vista excursionista, constitueix la dedicada a una sèrie de primeres, en primer lloc, la cèlebre i històrica ascensió del rei Pere el Gran, portada a terme l'any 1285, així com les primeres escalades: primera ascensió per la bretxa Durier, el 18 d'agost de 1896, i les escalades realitzades per Escarra, Deixonne i Auriol l'any 1908 a la cresta Casamir-Pica i a la

seva cara est. També hi figuren diverses «primeres» d'un curiós interès anecdòtic, com la «primera» ciclista, automo-

1. Les Grandes "Premières"

bilística, hípica, etc. També són interessants les notes dedicades a l'esquí local i a la construcció de refugis i cabanes.

L'obra està profusament il·lustrada amb un interessant conjunt de fotografies i arrodonida per un bon grapat de notes bibliogràfiques.

Heures Pyrénéennes. Maurice Jeannel. Marrimpouey Jeune. Pau, 1972.

Pulcrament editat per la prestigiosa editorial de Pau, Marrimpouey, la qual ja ens té habituats a la publicació d'excel·lents llibres de muntanya, ens arriba ara la reedició de **Heures Pyrénéennes**,

del nostre amic Maurice Jeannel. La primera edició d'aquest llibre va tenir lloc ara fa 27 anys i, tal com diu encertadament Robert Ollivier al prefaci, aquest petit recull d'impressions viscudes a muntanya, és molt més d'actualitat ara que no pas en 1945, quan se'n va escaure la primera edició.

A tots els qui coneixem i estimem el Pirineu, Jeannel ens fa reviure els records que hem anat acumulant en anys i anys de recórrer la nostra gran serralada, de resseguir-ne les valls i les carenes i de sojornar-hi en refugis i campaments, i ens en desvetlla sensacions potser ja oblidades i ens les desenterra del pou del subconscient i, encara, ens fa adonar ara, al cap del temps, de coses i detalls que havíem vist sense par-hi esment.

Aquest llibre, però, és també un cant a l'amistat, a l'amistat forjada en el tremp de les llargues ascensions, de les travessies amb esquís, de les nits de refugi i de bivac, dels riscos i atzars de l'escalada i de totes les circumstàncies excepcionals que només es troben a la muntanya. Llegint el capítol dedicat a Raymond D'Espouy, la semblança que Jeannel fa del seu amic, el gran senyor de la muntanya, produeix una profunda emoció.

Maurice Jeannel, guia diplomada de muntanya i monitor d'esquí, ha dedicat tota la seva vida a la muntanya, tant per la seva professió com per una vocació irrenunciable. I el nostre Pirineu ha estat el seu principal camp d'acció, la seva muntanya per excel·lència, on ha viscut les seves experiències més intenses, on ha passat, al llarg dels anys, hores de joia, i també de sofriment, totes les quals representen un tresor de vivències que ara ens descriu en el seu llibre admirable, que podríem qualificar de veritable breuari del muntanyenc i que no ha de faltar a la nostra biblioteca.

Josep M. Colomer

Nota informativa. — En compliment del que disposa l'article 21 de la vigent Llei de Premsa i Impremta, donem nota de la composició de l'actual Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya:

President, Agustí Bou i Tort; vice-presidents, Antoni Sala i Albareda i Francesc Gurri i Serra; tresorer, Ramon Pujol i Alsina; comptador, Pere Figuerola i Rusinés; secretari, Joan Costa i Costa; vice-secretari, Frederic Torres i Padrís; bibliotecari, Modest Montlleó i Espasa; vocals, Anna Borbonet i Macià, Josep M. Colomer i Torrent, Montserrat Puigmal i Serra, Josep Abril i Pinell, Guillem Armora i Marill i Emili Civis i Abad.

A més, formen part de la Junta Directiva tots els presidents de Secció o de Comissió i un delegat del Consell de Jovent.

AMB AQUEST GEST...

milions d'homes de tot el món comencen
cada dia llur jornada.

Un massatge fort i baronívol de FLOID
després d'afaitar-vos us evitarà tota irritació
cutània i prepararà la vostra pell
per a l'afaitada de l'endemà.

Amb l'ús habitual de FLOID AFTER-SHAVE
l'home d'avui reprèn la lluita diària,
optimista i ben dispost.

Useu, també, Aigua de Colònia FLOID.
Fresca, baronívola... excitant.

Floïd

HAUGRON CIENTIFICAL, S. A. New York / London / Paris / Barcelona

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Canuda, 26 T. 232 07 71 Barcelona-2/Via Augusta, 103 T. 217 91 88 Barcelona-6
Bailèn, 170 T. 258 10 15 Barcelona-9/Prim, 99 T. 380 48 21 Badalona

Urgell, 95 bis

BARCELONA - 11

Telèfon 253 50 01

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Nom

carrer núm. pis

població (districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm., amb la quota anual de 135 pessetes.

Cobrament:

- ☐ gir postal
- ☐ reembossament
- ☐ compte corrent

Signatura

d'EL CASERIO, me'n fio!

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA**, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA**, demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconseguixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

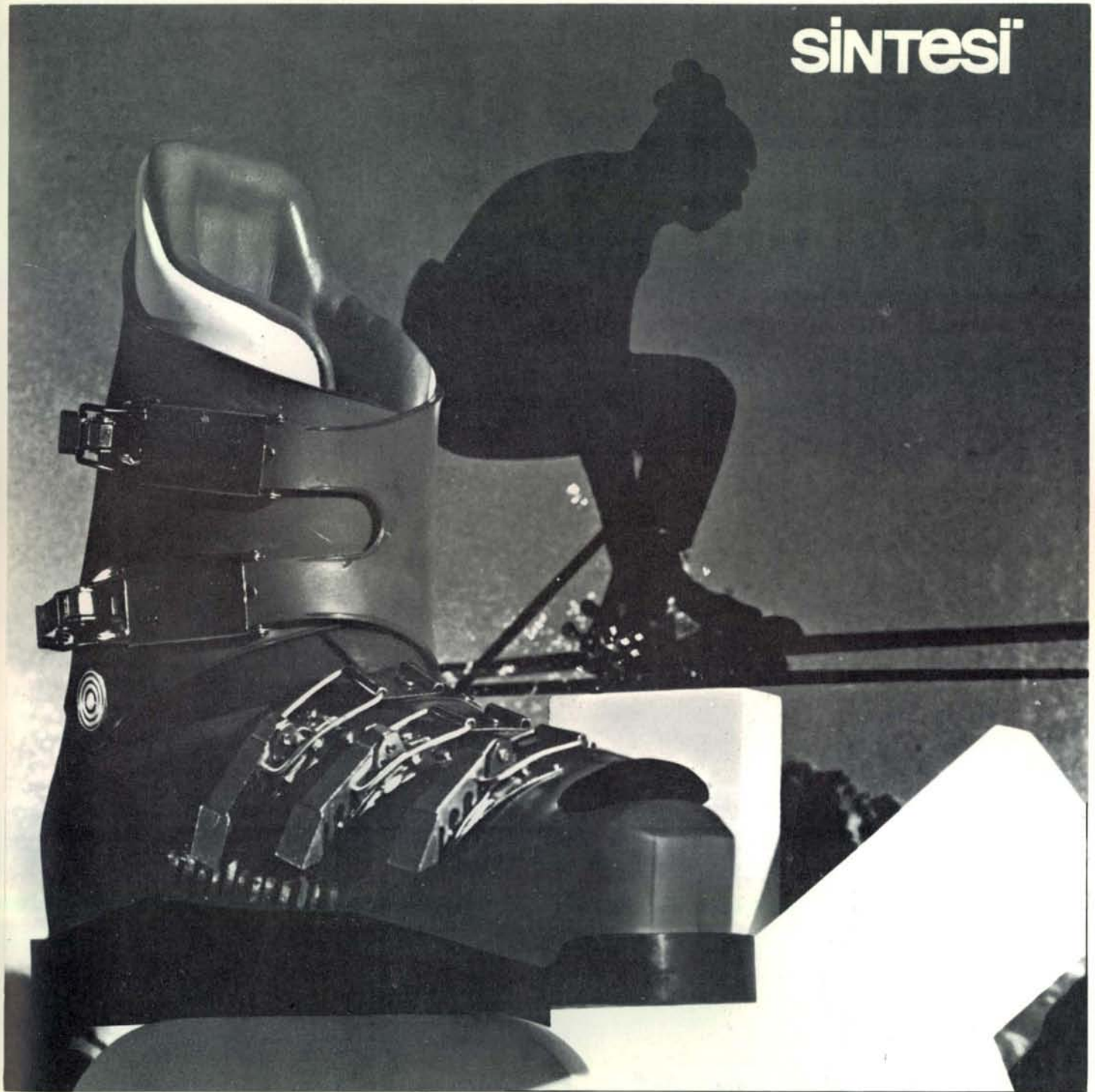
*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

*Parleu-vos de
MUNTANYA
i feu-los-la
conèixer.*

*Retalleu aquest
butlletí
i doneu-los-el
perquè se
subscriguin a
MUNTANYA*

la
DOLOMITE

sintesi

SANTA
EULALIA
ESPORTS

Passeig de Gràcia, 93
BARCELONA - 8

Xalet de la Molina

PREUS D'ALLOTJAMENT PER PERSONA

	Pensió completa
Habitació de 2 llits (amb dutxa)	335 pessetes
Habitació de 2 llits (sense dutxa)	300 pessetes
Habitació amb lliteres	275 pessetes
Lliteres (cortinetes)	200 pessetes

En aquests preus estan compresos tots els impostos.

ESTADES D'ENTRE SETMANA

Passat els Reis i després del dia 7 de gener, els socis que vulguin prorrogar l'estada al Xalet, tindran els següents preus:

Estada (de dilluns a dissabte)

Habitació dos llits, amb sanitari	290 pessetes dia
Habitació dos llits	265 pessetes dia
Habitació quatre llits	210 pessetes dia

Si hom avisa amb anterioritat, aquestes estades es podran combinar amb un diumenge, el qual es facturarà a preu normal.

Aquests preus no regiran per Setmana Santa.

Xalet "Juli Soler i Santaló"

Els preus d'aquesta temporada 1972-73 seran els següents:

Per persona i dia: Habitació 2 lliteres, 325 ptes.; habitació 4 lliteres, 275 ptes.

Si el soci vol dinar al restaurant de «Baqueira 1800», el director del Xalet, Sr. Perea, li lliurarà un tiquet per valor de 125 ptes., i el preu de la pensió li serà augmentat en 40 ptes. Si el servei de restaurant que utilitzi el soci té un cost superior, aquest haurà de pagar la diferència directament al restaurant «Baqueira 1800».

«FORFAITS» QUE OFEREIX EL XALET «JULI SOLER I SANTALÓ»

TIPUS «XALET»

Preu per persona Habitació amb lliteres: 1.830 ptes. Habitació amb dos llits: 2.150 ptes.

TIPUS «ESPORTIU»

Preu per persona Habitació amb lliteres: 3.270 ptes. Habitació amb dos llits: 3.590 ptes.

TIPUS «ESQUI»

Preu per persona Habitació amb lliteres: 5.195 ptes. Habitació amb dos llits: 5.335 ptes.

Autocar a Salardú durant tota la temporada d'esquí 1972-1973

Tal com ja es va anunciar a la Circular del passat mes de novembre, s'ha aconseguit d'ultimar els detalls sobre aquesta qüestió. Podran fer ús del servei de desplaçament Barcelona-Salardú amb l'autocar organitzat, tots els socis del CEC, dels quals tindran preferència els que s'allotgin al Xalet «Juli Soler i Santaló».

El preu per persona —anada i tornada— és de 400 ptes., tal com s'havia previst.

El dia de sortida de Barcelona serà **el divendres de cada setmana, a les 6.30**, des de la plaça de Letamendi, a la banda de mar. El retorn de Salardú tindrà lloc el diumenge, i se sortirà a les 5 de la tarda des del Xalet.

Cal aclarir que el fet de fer ús de l'autocar no obliga el **Consell de Salardú** a altra cosa que al trasllat dels usuaris des de Barcelona a Salardú i retorn, per la qual cosa serà a càrrec dels interessats qualsevol despesa extraordinària que es pugués produir durant el viatge per les causes que siguin.

La inscripció i la reserva de places s'haurà de fer a la Secretària del **Consell de Salardú**, fins al dimecres de cada setmana, i a les hores hàbils d'oficina.

Es poden demanar més detalls i informació a l'esmentada Secretària cada dia, tret dels dissabtes, de 7 a 9 del vespre.

Estació d'esquí de Cerler. Hostal «Avenida», de Benasc (Osca)

Des del dia 8 de gener de 1943, els nostres socis podran tenir també allotjament assegurat a l'establiment hotel·ler —inaugurat fa pocs dies— propietat dels senyors Garié, HOSTAL «AVENIDA», gràcies a les facilitats que ens han atorgat el senyor Antonio i la senyora Nati, ben coneguts per part dels assidus a LA RENCLUSA. Els preus establerts són els següents: **Cambra d'un llit:** Pensió completa: 325 ptes. **Cambra de dos llits (llit de matrimoni):** Pensió completa, per persona: 325 ptes.

El CENTRE organitza per a cada divendres la sortida d'un autocar, a les 18.30 h., que anirà a Benasc i hi traslladarà els qui vulguin esquiar a la nova estació hivernal de CERLER. El preu del viatge, anada i tornada, serà entre 400-500 ptes.

Per a una major informació, consulteu la SECRETARIA DELS CONSELLS DE LA MOLINA I DE SALARDÚ, senyor P. Beltran, a les hores acostumades.

A la neu falta gent !!

Xalets de la Molina - Salardú - Benasc

per als socs del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

CADA SETMANA AUTOCARS ESPECIALS A SALARDU Y BENASC

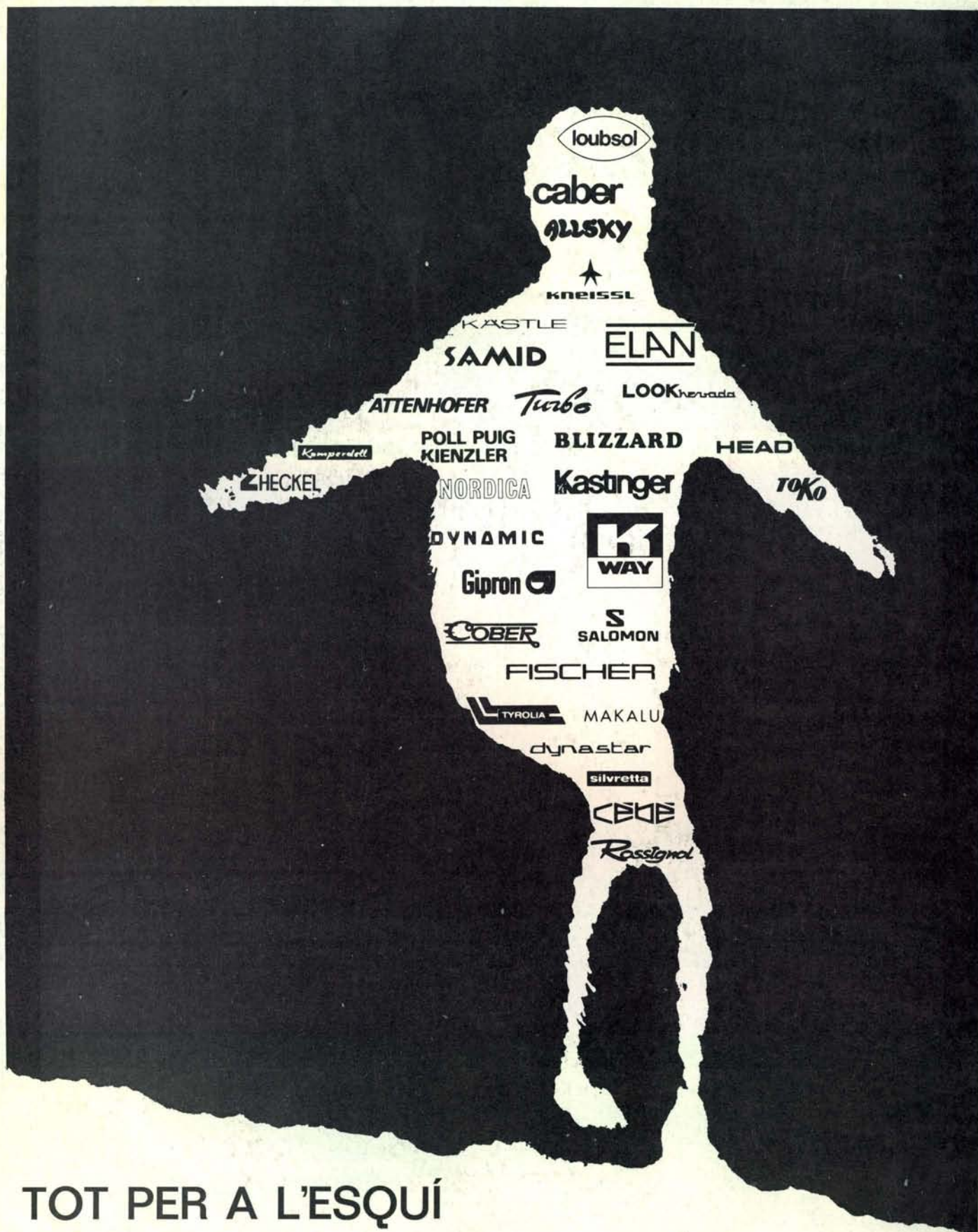
El CENTRE organitza cada setmana la sortida d'un autocar per a SALARDU i un altre per BENASC.

Tots dos autocars sortiran de la plaça de Letamendi, el divendres de cada setmana, a les 18,30 h.

El retorn de SALARDU i de BENASC, serà el diumenge a les 5 de la tarda.

El preu per persona -anada i tornada- està previst sobre les 400/500 ptes.

La inscripció i la reserva de places, s'haurà de fer a la Secretaria del Consell de Salardú, fins al dimecres de cada setmana. Es poden demanar mes detalls i informació a l'esmentada Secretaria cada dia, tret dels dissabtes, de 7 a 9 del vespre.

TOT PER A L'ESQUÍ

Enric Granados, 122
Tel. 227 8169 228 13 29
Avinyó, 8-10
Tel. 222 02 66
P. Manuel Girona, 49
Tel. 203 85 89-72 90
Barcelona

Guillaumes